

HUMAK^H

OPINNÄYTETYÖ

Sukupuolen moninaisuuden huomioiminen kulttuuritiloissa ja tapahtumissa

Sirian Holappa

Kulttuurituotannon koulutusohjelma

(240 op)

11/2024

TIIVISTELMÄ

Humanistinen ammattikorkeakoulu
Kulttuurituotannon koulutus (AMK)

Tekijät: Sirian Holappa

Opinnäytetyön nimi: Sukupuolen moninaisuuden huomioiminen kulttuuritiloissa ja tapahtumissa

Sivumäärä: 39 ja 7 liitesivua

Työn ohjaaja: Minna Hautio

Työn tilaaja: Kultra ry

Tämä opinnäytetyö käsittelee sukupuolen moninaisuuden tarpeiden huomioimista kulttuuritiloissa ja tapahtumissa. Työn tilaajana toimi kulttuurin ja taiteen keskusjärjestö Kultra ry. Työn tavoitteena oli kerätä tietoa siitä, kuinka sukupuolen moninaisuus voidaan huomioida paremmin kulttuuritiloissa ja tapahtumissa. Tutkimusmenetelminä käytettiin asiantuntija-haastatteluja sekä kyselyä.

Opinnäytetyön tematiikka koskettaa kulttuurin saavutettavuutta sukupuolen moninaisuuden näkökulmasta ja kohdentuu yleisiin kulttuuritiloihin ja tapahtumiin. Työn keskiössä on muun muassa turvallisemman tilan periaatteet, yhdenvertaisuus ja saavutettavuus. Muina yhdenvertaisen kohtelun sekä esteettömyyden näkökulmien tarpeisiin liittyen esille tuli tilatarpeet, asiakaspalvelu, viestintä sekä tapahtumien sisältö.

Lopullisena tuotoksena kerättiin tietopankki, jota voi hyödyntää mahdollisimman laajasti eri kulttuuritiloissa ja tapahtumissa, osana saavutettavampaa kulttuurikokemusta. Tietopankki sisältää listauksen turvallisemman tilan periaatteista ja niihin liittyvistä toimenpiteistä, käyttäjätestauksista, sukupuolen moninaisuuden koulutuksesta ja sen hyödyistä, rehellisen ja avoimen viestinnän sekä palautteen keräämisestä.

Asiasanat: kulttuuri, sukupuolen moninaisuus, sukupuolivähemmistöt, saavutettavuus, kulttuuri-instituutiot, esteettömyys, yhdenvertaisuus <http://finto.fi/ysa/fi/>

ABSTRACT

Humak University of Applied Sciences
Degree Programme in Cultural Management, Bachelor's degree

Author: Sirian Holappa
Title: Discussing gender diversity in cultural spaces and events
Number of Pages: 39 and 7 attachment pages
Supervisor: Minna Hautio
Commissioned by: Kultra ry

This thesis discusses the needs of gender diversity in cultural spaces and events. The work was commissioned by the culture and art central organization Kultra ry. The aim of the work was to collect information how gender diversity can be better taken into account in cultural spaces and events. The research methods used were expert interviews and a survey.

The theme of the thesis touches on the accessibility of culture from the perspective of gender diversity and focuses on general cultural spaces and events. The focus of the work is, among other things, the principles of a safer space, equality and accessibility.

As a final output, a data bank was collected, which can be used as widely as possible in different cultural spaces and events, as part of a more accessible cultural experience. The data bank contains a list of the principles of a safer space and related measures, user testing, gender diversity training and its benefits, honest and open communication, and collecting feedback.

Keywords: culture, gender diversity, gender minorities, accessibility, cultural institutions, accessibility, equality <http://finto.fi/ysa/fi/>

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	6
2	TOIMINTAYMPÄRISTÖ	8
	2.1 Sukupuoli ja sukupuolen moninaisuus	8
	2.2 Ajankohtaisuus.....	9
	2.3 Saavutettava ja esteetön kulttuuriympäristö	10
	2.4 Kulta ry	12
3	TURVALLISEMMAN TILAN PERIAATTEET	14
	3.1 Turvallisempi kulttuuritila, turvallisempi tapahtuma	14
	3.2 Syrjimättömyys ja yhdenvertaisuus	14
	3.3 Sukupuolen moninaisuuden huomioiminen osana turvallisemman tilan periaatteita	15
4	AINEISTONHALLINTAMENETELMÄT	17
	4.1 Asiantuntijahaastattelut.....	17
	4.2 Kysely	18
5	AINEISTO.....	20
	5.1 Haastattelussa Teija Ryhtä.....	20
	5.2 Haastattelussa Johanna Storck	22
	5.3 Kyselyn tuloksia	23
	5.4 Turvallisuus ja esteettömyys.....	24
	5.5 Sukupuolen moninaisuuden huomioiminen.....	27
6	ANALYYSI JA LOPPUTULOS ELI TIETOPANKKI.....	29
	6.1 Analyysi haastatteluista	29

6.2	Analyysi kyselyn tuloksista	30
6.3	Tietopankki osaksi sukupuolen moninaisuuden huomioimista kulttuuritiloissa ja tapahtumissa.....	31
6.4	Oma kriittinen arviointi	33
7	LOPUKSI	35
	LÄHTEET	37
	HAASTATTELUT	39
	LIITTEET	40

1 JOHDANTO

Kulttuurilla on yhteiskunnassamme laaja ja monimuotoinen merkitys. Kulttuuritilat ja tapahtumat toimivat paikkoina, joissa kenellä tahansa on mahdollisuus kokea ja oppia uutta, sekä nauttia taiteesta ja viihteestä. Ne mahdollistavat sosiaalista kanssakäymistä ja edesauttavat yhteiskunnan hyvinvointia. Kulttuuritilat ja tapahtumat eivät kuitenkaan edelleenkään ole esteettömiä tai saavutettavia kaikille. Yhteiskunnan kehittymisen ja tiedon lisääntymisen myötä myös toimintaa täytyy kehittää siten että se tukee kulttuurin saavutettavuutta erilaisille yleisöille mahdollisimman esteettömästi. Esteet voivat liittyä aisteihin, viestintään, ymmärtämisen vaikeuteen, asenteisiin, fyysisiin, sosiaalisiin tai taloudellisiin tekijöihin sekä päätöksen teossa oleviin puutteisiin (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2024, a).

Suomen laki määrittelee kuntien kulttuuritoimien tavoitteiksi edistää yhdenvertaisesti kulttuurin ja taiteen tekemistä ja kokemista (Laki kuntien kulttuuritoiminnasta 8.2.2019/166). Tällä hetkellä pyrkimys yhdenvertaisuuteen kulttuuritiloissa näkyy muun muassa osittain turvallisemman tilan periaatteissa, joissa erinäisin toimin määritellään yhteisillä tavoitteilla. Usein turvallisemman tilan periaatteet liittyvätkin vahvasti siihen, että jokaisen tiloja käyttävän henkilön olisi turvallista ja saavutettavaa olla paikan päällä. Luomalla turvallisemman tilan periaatteet ja sitoutumalla niihin toimija viestii niin työyhteisölle kuin asiakkaille huomioineensa turvallisuuden tärkeyden ja pyrkivänsä kaikille saavutettavampaan tilaan tai tapahtumaan.

Sukupuolen moninaisuuden huomioiminen tarkoittaa kaikkien sukupuolien huomioimista, ei vain kahden binäärin sukupuolen. Binääri tulee englannin kielen sanasta binary ja se tarkoittaa kaksinapaista. Cisnormi, jolla tarkoitetaan ajattelutapaa, jossa henkilön sukupuoli-identiteetti ja sukupuolen ilmaisun oletetaan olevan hänelle syntymässä määritellyn sukupuolen mukainen, näyttäytyy tiloissa ja tapahtumissa monella tavalla, niin sosiaalisen saavutettavuuden kuin fyysisen esteettömyyden näkökulmasta. (Seta 2024, a) Yksi yleisimmistä esimerkeistä on WC-tilat, jotka ovat edelleen vahvasti sukupuolitettu vain naisille ja miehille.

Aihe on tärkeä ja akuutti, sillä tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden takaaminen on osa turvallisen yhteiskunnan perustaa. Tämän opinnäytetyön tarve koskettaa kaikkia kulttuuritiloja ja tapahtumia, ja sen keskiön kohdeyleisö on sukupuolen moninaisuus eli kaikkien sukupuolien mahdollistaminen kulttuuritapahtumiin mahdollisimman esteettömästi ja turvallisesti.

Kyselyn kautta selvitetään kohdeyleisön kokemuksia siitä, miten sukupuolen moninaisuus otetaan huomioon kulttuuritiloissa ja tapahtumissa, sekä kartoitetaan mahdollisia tarpeita, jotka

vaikuttavat osallistujan kokoemukseen tai osallistumisen. Asiantuntijahaastattelujen kautta kerrotaan tietoa siitä mistä sukupuolen moninaisuudessa on kyse ja millaisia olemassa olevia hyviä käytäntöjä on jo olemassa.

Aihe on minulle myös henkilökohtaisesti tärkeä, mutta myös olennainen osa jokapäiväistä elämääni. Kuulun itse sukupuolivähemmistöön ja toimin kulttuurialalla. Ei kuitenkaan ole niin etteikö tietoa esimerkiksi sukupuolen moninaisuudesta nykyisin ole huomattavasti enemmän kuin viisi vuotta sitten, mutta onko meillä tarpeeksi tutkimusta siitä, miten voisimme yhteiskuntana auttaa kulttuurin saavutettavuutta sukupuolen moninaisuuden näkökulmasta. Kesällä 2023 tein kehittämistehtävänä turvallisemman tilan periaatteet museolle, osana opintojani. Tutustuessani aiheeseen huomasin, kuinka merkittävä osa turvallisesta kulttuurikokemuksesta on esteettömyys ja saavutettavuus.

Miten kulttuurialan toimijat ja organisaatiot voisivat huomioida sukupuolen moninaisuuden tiloissaan ja tapahtumissaan? Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa tilaajalle tietoa sukupuolen moninaisuuden tarpeista kulttuuritiloissa ja tapahtumissa asiantuntijahaastattelujen ja kyselyn kautta. Tarpeiden tunnistamisen kautta mikä tahansa kulttuuritila ja tapahtuma voi parantaa tilojensa turvallisuutta, saavutettavuutta ja toteuttaa yhdenvertaista toimintaa.

Opinnäytetyön tilaaja toimii kulttuuri- ja taidealan keskusjärjestö Kulta ry. Järjestössä on lähes 40 jäsentä kulttuurialan tuki- ja tuottajaorganisaatioista. Kulta ry toimii kulttuurin ja taiteen edunvalvojan roolissa alalla, perustehtävänä parantaa kulttuurin- ja taiteen etua valtakunnallisesti. (Kulta ry 2024.) Tilaajana tälle työlle Kulta ry on mitä parhain, sillä järjestön toiminta pyörii valtakunnallisesti saavutettavamman kulttuurin ympärillä. Lopullinen tuotos on tietopankki, joka jää tilaajalle eli Kulta ry:lle, ja joita kulttuuritilat ja tapahtumat voivat hyödyntää osana saavutettavampaa ja turvallisempaa kulttuurikokemusta.

Toimintaympäristönä toimii laajasti yleiset kulttuuritilat ja tapahtumat, ja jokaisen kulttuuritilan tai tapahtuman on mahdollista hyödyntää lopullista tuotosta.

2 TOIMINTAYMPÄRISTÖ

2.1 Sukupuoli ja sukupuolen moninaisuus

Sukupuoli on muutakin kuin fysiologiaa. Se linkittyy kehon lisäksi mieleen ja ympäröivään yhteisöön. Lisäksi sukupuoli on juridinen käsite, jonka kautta luokitellaan ja määritellään ihmisiä yhteiskunnassa. (Ristkari, Suni & Tyni, 2018, 29) On hyvä muistaa, että sukupuolen moninaisuuden hyväksyminen ja ymmärtäminen ei tarkoita sitä, että sukupuoli ei olisi olemassa. Kyse on siitä, että jokainen voi olla oma itsensä sukupuolena, jonka kokee omakseen. (Ristkari, Suni & Tyni, 2018, 32)

Sukupuolen moninaisuus ei ole uusi käsite, ja aivan ihmiskunnan alusta saakka useissa eri kulttuureissa on ollut sukupuolen moninaisuutta. Joissain kulttuureissa ei määritellä sukupuolta lainkaan syntymähetken mukaan ja ihminen voi olla sosiaalisesti sukupuoleton tai yhdistellä eri sukupuolin piirteitä ja asettua jonnekin aivan muualle kuin miehen ja naisen kategoriaan. Jako miehiin ja naisiin ei ole biologinen fakta, vaan tapa tulkita sukupuolta. Käsitys sukupuolesta on vaihdellut kulttuureissa eri aikakausina ihmiskunnan historian aikana. (Ristkari, Suni & Tyni 2018, 26.)

Nykyajan käsitys sukupuolesta on edelleen varsin kaksijakoinen. Puhutaan cisnormista, joka tarkoittaa, että ihmiset ovat cissukupuolisia miehiä tai naisia (Ristkari, Suni & Tyni 2018, 25.) Cisnormi rajaa kuitenkin pois kaikki ne, jotka eivät koe olevansa perinteisesti miehiä tai naisia. Samassa voidaan puhua myös binääristä sukupuolikäsityksestä, joka on yhtä lailla kaksijakoinen eikä muita sukupuolia kuin nainen ja mies tähän käsitykseen sisälly (Ristkari, Suni & Tyni 2018, 22.)

Sukupuoli voi siis olla jotain aivan muutakin kuin nainen ja mies. Se voi olla nainen ja mies yhtä aikaa tai jotain siltä väliltä. Sukupuolen moninaisuuteen kuuluu myös sukupuolen ilmaisu, esimerkiksi vaatetus, muu ulkonäkö, puhetyyli, ilmeet ja eleet. (Seta 2024, b)

Tässä opinnäytetyössä puhutaan myös muista käsitteistä, joita avaan lyhyesti tässä. Transihmiset ovat kattokäsite ihmisille, jotka eivät määritä itseään kuuluvaksi vain siihen sukupuoleen, mikä on syntymässä määritetty. Muunsukupuolisuudesta puhuttaessa tarkoitetaan sukupuoli-identiteettiä, joka ei ole yksiselitteisesti miehen tai naisen identiteetti vaan näiden yhdistelmä

tai jotain muuta. Sukupuolen moninaisuus ei kuitenkaan tarkoita vain vähemmistöjä, vaan kyseessä on kattotermi kaikille sukupuolille. Termi kattaa siis sukupuolivähemmistöt ja sukupuoliemmistöt. (Seta 2024, b)

Sukupuolivähemmistöihin kuuluvat transihmiset, transsukupuoliset, muunsukupuoliset, transvestiitit sekä intersukupuoliset ihmiset (Tasa-arvovaltuutettu 2024).

2.2 Ajankohtaisuus

11.10.2024 Espoon teatteriesitys keskeytyi homofobisen huutelun takia. Kyseessä oli Minna Craucher- musikaali, jossa näyttelijä Miiko Toiviainen joutui keskeyttämään esityksen ja pyytämään häiriköijä lopettamaan. Kyseessä oli 14-vuotiaita taidetestaajia, joille oli tarjottu ilmaisia näytöksiä Suomen Kulttuurirahaston ja Svenska kulturfondenin rahoittamassa ohjelmassa. (Helsingin Sanomat 2024.)

Kesällä 2022 poliisi joutui poistamaan häiriköitä Oodista, jossa oli menossa drag queenin pitämä satutunti 6–10-vuotiaille lapsille. Kyseessä oli Helsinki Prideen liittyvä tapahtuma. (Yle 2022.) Vuonna 2022 Yhdenvertaisuusvaltuutettu kirjoittaa huolesta seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin sekä Pride-tapahtumaan kohdistuvasta häirinnästä ja vihasta. Samassa tekstissä mainitaan kouluterveyskyselyn 2021 tulokset, jotka osoittavat, että seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvista nuorista hälyttävän suuri osa on kokenut syrjintää ja fyysistä uhkaa. (Yhdenvertaisuusvaltuutettu 2022.) Aihe on hyvin ajankohtainen myös USA:ssa, jossa useassa osa valtiossa vyöryy paraikaa anti-LGBT-lait, jotka kohdistuvat sukupuolivähemmistöihin ja drag-show'n esittämiseen alaikäisille (NBC News 2023).

Suomessa translaki astui voimaan 3.4.2023. Lailla vahvistettiin itsemääräämisoikeuden toteutumista ja syrjimättömyyttä. (Valtioneuvosto 2023.) Lain myötä myös kulttuuritilojen tulee tunnistaa ja huomioida sukupuolen moninaisuus osana yhdenvertaisuutta ja saavutettavuutta.

Tasa-arvolaki kieltää syrjinnän sukupuolen, sukupuoli-identiteetin ja sukupuolen ilmaisun perusteella ja sukupuolen moninaisuuden huomioiminen on osa tasa-arvotyötä (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2023). Kohti sateenkaariystävällisempää Suomea: Tilanearvio seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisesta Suomessa 2021-julkaisussa mainitaan että kulttuuri- ja taidekentillä tulisi panostaa hetero- ja sukupuolinormatiivisuuksien purkamiseen (Oikeusministeriö 2021, 111).

Vuodelle 2021-2024 kerätyssä listassa ehdotuksia sateenkaaripoliittisiksi tavoitteiksi ja toimenpiteiksi mainitaan muun muassa edellytys kaikilta julkista rahoitusta saavilta kulttuuri- ja taideorganisaatioilta tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmasta, selvitys kulttuuri- ja taidealojen rahoitukseen liittyvistä sekä muista käytänteistä seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuolen moninaisuuden näkökulmista, sekä esimerkiksi sateenkaarisensitiivisyyden toteutumisen vahvistaminen taide- ja kulttuuriorganisaatioiden viestinnässä. (Oikeusministeriö 2021, 36)

2.3 Saavutettava ja esteetön kulttuuriympäristö

Kulttuuritilat ja tapahtumat ovat paikkoja, joissa ihmiset kohtaavat toisiaan ja parhaimmillaan kokevat jotain hyvin merkityksellistä. Tässä opinnäytetyössä puhutaan kulttuuritiloista ja tapahtumista, joissa tarkoitetaan pääsääntöisesti kaikkia niitä tiloja, jotka ovat ensisijaisesti kulttuuritoiminnan käytössä.

Kulttuuritapahtumasta puhuttaessa tässä työssä tarkoitetaan sellaista toimintaa, yleisötapahtumaa tai tilaisuutta, jonka sisältö perustuu pääosin taiteeseen ja kulttuuriin. Opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM) määrittelee kulttuurin saavutettavuuden näin:

” Kulttuuritarjonta on saavutettavaa, kun erilaiset yleisöt voivat käyttää sitä ja osallistua siihen mahdollisimman helposti ja esteettömästi. -- Kulttuurin saavutettavuutta voidaan parantaa poistamalla osallistumisen esteitä. Esteet voivat liittyä aisteihin, viestintään, ymmärtämisen vaikeuteen, asenteisiin, fyysisiin, sosiaalisiin tai taloudellisiin tekijöihin sekä päätöksenteossa oleviin puutteisiin. ” (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2024, a)

Saavutettavuus ja esteettömyys kulkevat usein käsi kädessä, ja ne molemmat tarkoittavatkin lähes samaa. Siinä missä esteettömyydellä usein viitataan fyysisiin esteisiin, joita ympäristössä voi olla, saavutettavuudesta puhuttaessa viitataan esimerkiksi viestintään ja palveluihin. Myös ihmisten moninaisuuden huomioiminen on osa saavutettavuutta (Invalidiliitto 2024).

Kulttuuripalvelut ovat saavutettavampia, kun huomioidaan yksilölliset tavat toimia. Hyvä saavutettavuus lisää mahdollisuuksia osallistua, tehdä itse ja kokea elämyksiä. Saavutettavuuden edistäminen lisää yhdenvertaisia mahdollisuuksia kulttuurin kentällä. Sosiaalisen saavutettavuuden merkitys osana turvallista kulttuurikokemusta on aihe, joka nousee esille esimerkiksi useiden kulttuuritilojen ja tapahtumien määrittelemisissä turvallisemman tilan periaatteissa. Sosiaalisella saavutettavuudella tarkoitetaan muun muassa moninaisuuden huomioimista erinäisin

toimin, yhdenvertaista asiakaspalvelua, mutta myös sitä mitä toiminnasta kerrotaan ulospäin. (Kulttuuria kaikille 2024, a)

Vuonna 2014, eli kymmenen vuotta sitten, Kulttuuria kaikille- palvelu teki selvityksen; ”Hurjan paljon enemmän queer!”, jossa selvitettiin miten hyvin taide- ja kulttuurikenttä huomioi seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen tarpeita ja toiveita sekä millaisia mahdollisia esteitä taide- ja kulttuuritarjontaan osallistumiselle on. Puhe- ja esitystavat voivat vahvistaa stereotyyppisistä sukupuolirooleista tai seksuaali- tai sukupuolivähemmistöön kuuluvista henkilöistä. Sosiaalisen saavutettavuuden lisäksi rakenteelliset muutokset nousivat esille sukupuolen moninaisuuden ja turvallisuuden näkökulmasta. Yleisimmät sukupuolitetut tilat ovat WC- tilat, joiden mainitaan heikentävän etenkin sukupuolivähemmistöjen osallistumista taide- ja kulttuuritarjontaan. (Lahtinen & Paqvalén, 2014).

Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cuporen koosteessa (2017) ehdotetaan edistämiseksi muun muassa saavutettavuuden ja yhdenvertaisuuden huomioiminen julkisessa rahoituksessa, rakenteellisen syrjinnän purkaminen, jokaisen mahdollisuus taiteen ja kulttuurielämän ja sitä koskevaan päätöksentekoon, kulttuuristen oikeuksien estävien tekijöiden poistaminen, yhdenvertaisuuden ja saavutettavuuden kuuluminen kulttuuripolitiikan lisäksi myös muille ministeriöille ja politiikan alueille. Näiden lisäksi on listattu vielä ihmisten taide- ja kulttuuri-osallistumiseen vaikuttavat useat tekijät, ja heidän kohtelemisensa yksilöinä sen sijaan että heidät luokiteltaisiin ennalta määritettyihin ryhmiin. (Cupore 2017).

Tutkiessani Opetus- ja kulttuuriministeriön lakeja löysin varsin yleistetysti kulttuurin saavutettavuuteen liittyviä aiheita. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvia ihmisiä on osana myös muita vähemmistöjä ja seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä on mahdotonta tunnistaa ulkoapäin. Kulttuuria kaikille -palvelun koosteessa Näkymättömästä näkyväksi: palveleeko kirjasto HLBTI-asiakkaita? nostetaan esille, miten kirjaston kynnyks ei kaikille ole niin matala mitä kuvitellaan. Fyysisten kynnyksien sijaan esteitä voivat olla myös paine kysyä henkilökunnalta aineistoa, joka liittyy seksuaalisuus- tai sukupuoli-aiheisiin tai esimerkiksi kokemus siitä, ettei kirjaston lomakkeissa tai kyselyissä ole omaa koettua sukupuolta, jota valita. (Jokitalo 2014).

Jenna Mutanen kirjoittaa vuonna 2021 kandidaattitutkielman: Queer-lähestymistapaa hyödynnävä museotoiminta Suomessa 2010-luvulta 2020-luvulle. Tutkielmassa museot mainitaan kulttuuri-instituutioina, jotka ovat yhteydessä valtaan, politiikkaan ja yhteiskunnassa vallitseviin

arvomaalimoihin, ja näin ollen niillä on valta päättää, kenen historiaa kerrotaan ja kuinka saavutettavaa museoiden toiminta on eri ihmisryhmille (Mutanen, 2021, 2). Mutanen tutkielman yhteenvedossa mainitaan queer-temaattisen yleisötyön lisäksi kulttuurista kestävyyttä sekä sisällöllistä saavutettavuutta, jota on pyritty lisäämään myös museoinstituution rakenteellisella tasolla henkilökuntaa kouluttamalla ja toimimalla turvallisen tilan periaatteiden mukaisesti. Mutanen mainitsee myös yhteenvedossa siitä, kuinka queer-opastusten lisäksi museoinstituution tulisi pyrkiä sellaisiin rakenteellisiin muutoksiin, jonka toimintaperiaatteet palvelisivat tasa-arvoista ja monimuotoista kulttuuria. (Mutanen, 2021, 21.)

Monet transsukupuoliset henkilöt kohtaavat nykyään Euroopan unionissa (EU) suoraan tai epäsuoraan syrjintää sukupuoli-identiteettinsä vuoksi, rajoittaen heidän mahdollisuuksiaan täysi-painoiseen ja tasavertaiseen elämään. Transsukupuoliset voivat kohdata päivittäin transfobiaa, häirintää ja kaltoinkohtelua. Usein heidän sukupuoli-identiteettinsä ei näy asianmukaisesti heidän virallisissa asiakirjoissaan, eikä sitä aina kunnioiteta laajemmassa yhteiskunnassa. (European commission 2020.)

2.4 Kulta ry

Kulttuuri- ja taidealan keskusjärjestönä Kulta ry on perustettu vuonna 2018 ja se toimii lukuisien eri kulttuuri- ja taidealan ammattilaisten kanssa yhteistyössä kulttuurialan kentällä. Kulta ry:n jäsenet ovat kulttuuri- ja taidealan ammattimaisia tuki- ja tuottajaorganisaatioita, joiden tahtotila on ajaa koko kulttuuri- ja taidekentän etua valtakunnallisesti. Järjestön strategia vuodelle 2024–2027 listaa vaikuttamistyön tavoitteeksi kulttuurialan kasvun sekä kulttuurin, taiteen ja kulttuuriperinnön osaksi kaikkien arkea. Lisäksi näiden tavoitteiden toteutumisen kannalta olennaiseksi kulttuuribudjetin nousemisen prosenttiin ja sen että kulttuuri ja taide ratkaisevat yhteiskunnan keskeisiä haasteita. (Kulta ry 2024.)

Järjestönä Kulta ry nostaa esille kulttuurin voimaa ja sitä, miten kulttuurilla on merkittävä paikka Suomalaisessa yhteiskunnassa. Kulttuurin arvo nousee esille yhteiskunnan keskeisten haasteiden ratkaisijana mutta siihen tarvitsee investoida. Konkreettisina toimina Kulta ry tekee vaikuttavaa edunvalvontaa proaktiivisesti, tapaa päättäjiä ja tuo kulttuurialan näkökulmia keskusteluihin, joissa niitä ei ole välttämättä totuttu kuulemaan. Edunvalvonnan perustana ovat yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua kulttuuriin niin kokijana kuin tekijänä, kansainvälinen

yhteistyö ja jatkuva kehittyminen. Lisäksi järjestö painottaa kulttuurin merkitystä kestävästä kehityksen osana. Toimintamuotoja ovat muun muassa lausunnot, kampanjat, tutkimukset ja tapahtumat. Kultra ry:n ytimessä on yhteisöllisyys ja yhtenäinen ääni kulttuurialan puolesta. Keskeistä tulevaisuudessa on varmistaa, että jokaisella lapsella ja nuorella on oikeus taiteeseen, kulttuuriin ja kulttuuriperintöön. (Kultra ry.)

Kultra ry:n jäsenistön mittavasta listasta löytyy laaja kirjo eri kulttuuri- ja taidealan organisaatioita ja yhdistyksiä. Toiminnan rahoittaa pääsääntöisesti Opetus- ja kulttuuriministeriö, jäsenjärjestöjen jäsenmaksut, sekä varainhankinta (Kultra ry).

3 TURVALLISEMMAN TILAN PERIAATTEET

3.1 Turvallisempi kulttuuritila, turvallisempi tapahtuma

Kesällä 2023 tein Suomen Ilmailumuseolle turvallisemman tilan periaatteet, osana opintojani. Tehtävän kautta tutustuin laajasti turvallisuuden, saavutettavuuden ja yhdenvertaisuuden käsitteisiin ja siihen, millaisia turvallisuutta lisääviä käytäntöjä eri organisaatiot ovat luoneet osana turvallisemman tilan periaatteita. Turvallisemman tilan periaatteita luodessa ymmärsin, että kyseessä on tahtotilaa ja toimintaa edellyttäviä käytäntöjä, joihin organisaation täytyy sitoutua myös omassa toiminnassaan ja ylläpitää niitä.

Turvallisempien tilojen käsite on peräisin ala- ja vaihtoehtokulttuureista, erityisesti seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen tilaisuuksista. Tavoitteena on ollut varmistaa, että kaikki osallistujat voivat olla oma itsensä ilman pelkoa halventamisesta, syrjinnästä tai väkivallan uhasta. Koska täysin turvallista tilaa kaikille ei ole mahdollista toteuttaa, viitataankin käsitteellä pyrkimykseen luoda turvallisuutta lisääviä käytäntöjä (Kulttuuria kaikille 2021, b).

Jotta pystyin vastaamaan kehittämistehtävän tarpeeseen, oli välttämätöntä kuulla mitkä asiat koetaan turvallisiksi ja mitkä turvattomiksi museotilassa. Tarpeiden kartoittamista varten tein kaksi kyselyä, joista toinen oli museon asiakkaille ja toinen kaikille muille museotiloja käyttäville tahoille ja sidosryhmille.

3.2 Syrjimättömyys ja yhdenvertaisuus

Yhdenvertaisuus on jokaisen perusoikeus. Monet turvallisemman tilan periaatteisiin luodun säännöt perustuvat lakiin tai hyvään käyttäytymiseen ja hyviin toimintamalleihin, joista yksi on yhdenvertaisuuslaki, jonka olennainen yksi olennainen osa on syrjimättömyys.

”Ketään ei saa syrjiä iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Syrjintä on kielletty riippumatta siitä, perustuuko se henkilöä itseään vai jotakuta toista koskevaan tosiseikkaan tai oletukseen.” (Yhdenvertaisuuslaki 30.12.2014/1325 8 §).

Lain mukaan syrjintä voi olla välitöntä tai välillistä. Välitön syrjintä tarkoittaa sitä, että jotakuta kohdellaan henkilöön liittyvän syyn perusteella epäsuotuisammin kuin jotain muuta. Välillinen

syrijintä tarkoittaa sitä, jos näennäisesti yhdenvertainen sääntö, peruste tai käytäntö saattaa jonkun muita epäedullisempaan asemaan henkilöön liittyen syyn perusteella. (Yhdenvertaisuuslaki 30.12.2014/1325.) Syrjinnän ehkäiseminen on osa yhdenvertaisuuden edistämistä. Näin turvataan kaikkien ihmisten tosiasiallinen yhdenvertaisuus ja poistetaan syrjinnästä johtuvaa eriarvoisuutta. Lain mukaan viranomaisella on velvollisuus edistää yhdenvertaisuutta arvioiden sen toteutumista toiminnassaan ja ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi. (Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014 5 §.)

3.3 Sukupuolen moninaisuuden huomioiminen osana turvallisemman tilan periaatteita

Turvallisemman tilan periaatteet pyrkivät pääsääntöisesti tukemaan kaikkien osallistujien turvallisuuden tunnetta, syrjimättömyyttä, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa tapahtumissa sekä tiloissa. Tehdessäni turvallisemman tilan periaatteet museolle, huomasin että kyselyjen vastaukset korreloivat keräämäni muun tiedon kanssa. Tarpeet, joita vastaajat toivoivat tai määrittelivät osaksi turvallisempaa tilaa, olivat suurilta osin samoja, joita muiden organisaatioiden ja kulttuuritilojen turvallisemman tilan periaatteet pitivät sisällään.

Jotkut turvallisemman tilan periaatteet huomioivat sukupuolen moninaisuuden selväsanaisemmin kuin toiset, ja joidenkin käyttämät sanamuodot esitetään enemmän yleisellä tasolla. Sukupuolen moninaisuuden huomioiminen turvallisemman tilan periaatteissa näkyi esimerkiksi toiveena sukupuolisensitiivisestä keskustelukulttuurista, joka ei oletta esimerkiksi ulkonäön tai nimen perusteella henkilön sukupuolta. Myös se, että tilassa saa olla omana itsenä ilman pelkoa siitä, että tulee häirityksi tai kokee kiusaamista, nousee esille useiden turvallisemman tilan periaatteiden säädöksissä. Esimerkiksi Suomen YK-liitto on listannut verkkosivuillaan turvallisemman tilan periaatteita, joissa nostetaan esille säännöksiä, jotka muun muassa ohjeistavat olemaan tekemättä oletuksia ulkonäköön tai toimintaan perustuen, kunnioittamaan toisen henkilön itsemääräämisoikeutta sekä kuuntelemaan ja oppimaan uusia aiheita, henkilöitä ja näkökulmia ennakkoluulottomasti (Suomen YK-liitto 2024.)

Myös useissa tapauksissa turvallisemman tilan periaatteet sisälsivät suoria kieltoja kuten rasisen, homo- ja transfobisen puheen tai käytöksen. Kieltojen, toiveiden ja ohjeistusten lisäksi

turvallisemman tilan periaatteet pitävät usein sisällä nostoja positiivisen käyttäytymisen malleista. Esimerkiksi että erilaisuus on rikkaus ja kaikkia tulisi arvostaa sellaisena keitä he ovat.

4 AINEISTONHANKINTAMENETELMÄT

Opinnäytetyön toteutuksessa käytettiin sekä kvantitatiivista että kvalitatiivista menetelmää.

Kvantitatiivinen tutkimusote etenee yleisestä yksityiskohtaiseen, se etsii suhteita ja pyrkii yleistysten avulla ennustamiseen. Sen sijaan kvalitatiivinen tutkimusote etenee yksityisestä yleiseen, on kiinnostunut useasta yhtäaikaista tekijästä, jotka vaikuttavat lopputulokseen ja se on kontekstisidonnaista. (Hirsijärvi & Hurme, 2022, 2.4.2.)

Koin tärkeäksi perehtyä aiheeseen mahdollisimman laajasti, ymmärtäen että jokaisen kokemus turvallisuudesta on yksilöllistä ja että aihe on laaja ja monimuotoinen. Menetelmänä käytettiin laadullista tutkimusta, jossa kerättiin asiantuntijätietoa aiheesta, sanastosta ja olemassa olevista toimintamalleista. Laadullisessa tutkimuksessa pyritään usein hahmottamaan ilmiötä tutkimuksen kohteena olevien henkilöiden kokemuksista ja näkökulmista käsin. Laadullisen tutkimuksessa puhutaan aineistoprosessista, joka tarkoittaa, että aineiston tuottamisella ja sen analyysillä on merkittävä rooli siinä, millaiseksi tutkimus muodostuu. (Puusa & Juuti, 2020)

Haastattelujen lisäksi keräsin aineistoa kohderyhmältä kyselyn kautta, joissa kysymykset ovat temaattisesti mietitty aiheen ympärille. Jotta aineiston kerääminen vastaa mahdollisimman tarkasti tutkimuskysymykseen ja konkreettiseen tarpeeseen, on tärkeää saada vastauksia suoraan kohdeyleisöltä.

4.1 Asiantuntijahaastattelut

Osana tutkimusmenetelmiä toimi kaksi asiantuntijahaastattelua. Tämän menetelmän tarkoitus oli kerätä tietoa aiheesta, tehdä päätelmiä ja tulkita haastateltavien vastauksia. Haastattelu on menetelmä, joka keskittyy ajatteluun ja tietoisuuteen, ja sen tarkoituksena on kerätä aineistoa, jonka avulla voidaan tehdä luotettavia johtopäätöksiä tutkittavasta ilmiöstä. (Puusa & Juuti, 2020.) Haastattelu tähtää informaation keräämiseen ja on ennalta suunniteltua päämäärähaakuista toimintaa (Hirsijärvi & Hurme 2022, 3). Tutkimusmenetelmänä asiantuntijahaastattelut tuntuivat luonnolliselta tavalta kerätä tietoa, kohdentuen erityisesti sukupuolen moninaisuuden osa-alueeseen, joka on laaja.

Haastattelu on käytetyimpiä tiedonkeruumuotoja, jonka eduiksi listataan muun muassa haastateltavan mahdollisuus tuoda esille itseään koskevia asioita vapaasti. Haastattelu valitaan usein

siksi että halutaan kartoittaa tuntematonta aihetta, selventää ja syventää saatavia tietoja ja mahdollisesti tutkia arkoja tai vaikeita aiheita. Haastattelun ongelmiksi listataan kuitenkin esimerkiksi haastattelijan rooliin ja tehtäviin kouluttautuminen sekä se että haastattelu vie aikaa. (Hirsijärvi & Hurme 2022, 3.1).

Haastattelukysymykset yksilöitiin haastateltavan asiantuntijuuden mukaisesti niin että ne liittyivät sukupuolen moninaisuuteen, saavutettavuuteen sekä kulttuuritiloihin ja tapahtumiin.

Puolistrukturoidussa teemahaastattelussa Seta ry:n nuorisotyön osallisuuden asiantuntija ja yhteiskuntatieteiden maisteri Teija Ryhtä vastasi kysymyksiin liittyen sukupuolen moninaisuuden ja olemassa oleviin menetelmiin sekä haasteisiin, joita esiintyy sukupuolen moninaisuuden huomioimisessa niin yleisellä tasolla kuin kulttuuritiloissa ja tapahtumissa. Haastattelukysymykset lähetettiin haastateltaville etukäteen ja haastattelu antoi paljon olennaista tietoa ja olemassa olevia toimintamalleja, joita tarkastella myös kulttuuritapahtumien ja tilojen näkökulmasta.

Helsinki Pride -tapahtuman vastaava tuottaja Johanna Storeck vastasi kysymyksiin sukupuolen moninaisuuden huomioimiseksi Helsinki Pride tapahtuman näkökulmasta. Tapahtumana Helsinki Pride on sukupuolivähemmistöjen ytimessä, onhan kyse Suomen suurimmasta ihmisoi- keus- ja kulttuuritapahtumasta (Helsinki Pride, 2024). Molemmat haastatteluista toteutettiin Teams-alustalla ja haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin. Haastattelun vastauksista nousi esille aiheen historiaa, yleisiä kehitysvaiheita ja aikakausia, hyviä ja toimivia toimintamalleja sekä kehittämistarpeita.

4.2 Kysely

Kyselylomake on perinteinen tapa kerätä tutkimusaineistoa, jota on pidetty erityisenä aineis- tonkeruumenetelmänä jo 1930- luvulta lähtien. Nykyisin sähköiset kyselylomakkeet ovat yleis- tyneet ja niitä voidaan julkaista sähköpostin kautta, sosiaalisen median kautta tai esimerkiksi verkkosivujen kautta. (Valli 2018.)

Kyselyn muoto vaihtelee tarkoituksen ja kohderyhmän mukaan. On tärkeää olla huolellinen kysymysten luomisessa sekä muotoilussa, sillä ne luovat perustan tutkimuksen onnistumiselle. Siksi kysymykset kannattaa olla yksiselitteisiä eikä johdattelevia (Valli 2018).

Halusin luoda kyselyn anonyyminä, eli niin ettei siitä voisi tunnistaa vastaajia, sillä kyselyn kysymykset perustuivat henkilökohtaisiin kokemuksiin ja olivat osittain sensitiivisiä; esimerkiksi sukupuoleen liittyvissä aiheissa. Koska halusin määrällistä tutkimustulosta mahdollisimman helppokäyttöisellä menetelmällä, päätin tehdä digitaalisen kyselylomakkeen.

Sähköisen kyselyn etuina on visuaalisuus, nopeus kyselyä toimittaessa ja vastaamisessa sekä taloudellisuus (Valli 2018).

Kysely luotiin digitaalisena versiona Webropolin kautta. Kysely oli avoinna kahden viikon ajan ja sitä jaettiin muun muassa Seta ry:n jäsenkirjeen mukana ja heidän sosiaalisessa mediassansa, Trasek ry:n kautta sosiaalisen median sivuilla, sekä suljetussa Sateenkaari Suomi- Facebook ryhmässä.

5 AINEISTO

Tässä luvussa kuvataan sukupuolen moninaisuuden asiantuntijan haastattelun sekä kyselyn tuloksia. Avaan kysymysten kautta haastattelujen rungot, joista ensimmäisenä käydään läpi sukupuolen moninaisuutta sekä siihen liittyvää ymmärrystä, käytännöntason toimintamalleja, haasteita ja puutteita, sekä turvallisemman tilan periaatteita.

Haastattelut olivat olennaista tehdä ennen kyselyä, sillä ajatuksella että haastatteluissa nousisi esille joitain erityisiä aiheita, joita hyödyntää kyselyssä. Haastattelukysymyksiä suunnitellessa halusin tuoda esille tutkimuskysymyksen kannalta olennaisimmat osa-alueet; kulttuuritilat- ja tapahtumat, sukupuolen moninaisuuden huomioimisen ja tärkeyden. Sisällytin kysymyksiin asiakaspalvelun ja viestinnän osana saavutettavuuden osa-alueita ja niiden haasteet sekä hyvät ja toimivat toimintamallit.

Haastattelukysymyksiä miettiessäni halusin huomioida laajasti kulttuuritilat ja tapahtumat, jotta aineisto hyödyttäisi mahdollisimman monia kulttuurialan organisaatioita. Tuottaja Johanna Storckin haastattelussa kysymykset täsmentyivät vahvasti Helsinki Pride- tapahtumaan, ja sitä kautta sukupuolen moninaisuuden huomioimiseen niissä kulttuuritiloissa ja tapahtumissa joita Helsinki Pride tapahtuma käyttää.

Vaikka laadullisessa tutkimuksessa ei yleensä pyritä keräämään tietoa siitä, miten usein jokin ilmiö esiintyy, joidenkin vastausten kautta selviää myös määrällistä tietoa kysymysten muotoilun ja laatimistyylin vuoksi. Koen että opinnäytetyön aiheen kannalta on merkittävää huomioida myös tarpeiden kontrasti, joka tässä tapauksessa nousee esille numeroina. Tämä siitä syystä, että aihetta ei rajattu vain sukupuolivähemmistöihin vaan aihe kattaa kaikki sukupuolet. Koska kyselyssä ei kysytty vastaajien sukupuoli-identiteettiä, eikä mitään sukupuolta rajattu ulos, on oletettavaa, että kyselyyn vastasi myös binäärit sukupuolet, joiden tarpeet eivät näyttyädy samanlaisessa kontrastissa sukupuolivähemmistöjen vastauksiin nähden.

5.1 Haastattelussa Teija Ryhtä

Aiheen tuntemuksen kartoittaminen ja käsitteiden sanallistaminen oli olennainen osa tutkimusta ja aineiston keruuta. Asiantuntijan roolissa haastattelussa toimi Teija Ryhtä, valtakunnallisen Setan nuorisotyön osallisuuden asiantuntija, yhteiskuntatieteiden maisteri ja laillistettu

sosiaalityöntekijä. Sukupuolen moninaisuus on kattokäsite kaikille sukupuolille, ja tähän käsitteeseen kuuluu yhtä lailla sukupuolienemmistö, eli cissukupuolet mutta myös sukupuolivähemmistöt eli transihmiset ja intersukupuoliset ihmiset. Tämän kattokäsitteen alla voidaan puhua myös sukupuoli-identiteetistä, ja sukupuolen ilmaisusta sekä kehon sukupuolipiirteiden moninaisuudesta. (Ryhtä 2024.)

Miksi sitten on tärkeää ymmärtää sukupuolen moninaisuutta ja miten se näkyy meidän yhteiskunnassamme?

Meidän sukupuolijärjestelmämme on satoja vuosia vanha binäärinen ajattelun tuotos, joka ei kuvaa enää tämän päivän todellisuutta vaan jättää ulos monia ihmisiä. (Ryhtä 2024) Jo lainsäädäntötasolla merkittäväksi muutokseksi Ryhtä nosti esimerkiksi avioliittolain, joka ei enää ota kantaa avioon käyvien ihmisten sukupuoliin. Myös muita lainsäädäntötasolla kehitettäviä prosesseja pyritään muokkaamaan niin etteivät ne ottaisi tarpeettomasti kantaa sukupuoleen ja se osaltaan edistää tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumista. (Ryhtä 2024.)

Käytännön tasolla on kuitenkin vielä kehitettävää edelleen ja haastattelussa aiheeksi nousi useamman kerran esimerkiksi sukupuolineutraalit WC-tilat, tai niiden puutteet. Ei binäärin henkilön näkökulmasta Ryhtä mainitsee itse joutuvansa jatkuvasti skannaamaan tiloja, tapahtumia ja viestintää esimerkiksi sukupuolineutraaleista vessoista (Ryhtä 2024).

” -- Ja koska se binääri normi elää tosi vahvana ja se elää myös tietyllä tavalla piiloisesti tai jotenkin siellä rakenteisiin ujuttautuneena, niin mä oon monesti ollut vaikka semmoisessa tapahtumassa, jossa turvallisemman tilan periaatteet on kirjotettu tosi hyvin ja voi olla, että vaikka löytyy ne sukupuolineutraalit vessatkin, mutta sitten juontaja aloittaa sen tilaisuuden; No niin hyvät naiset ja herrat.” (Ryhtä 2024).

Vaikka haastattelussa nousee esille, että kulttuuriala on kenties muita aloja vähän edellä aiheessa, ja että tarkoitus, halu ja hyvä tavoite on huomioida sukupuolen moninaisuutta, ei ymmärrys sukupuolen moninaisuudesta kuitenkaan läpäise koko toimintaa (Ryhtä 2024). Saavutettavuuden näkökulmasta tiedon puute nousee merkittäväksi osaksi toiminnan konkretisoinnista. Aivan kuten turvallisemman tilan periaatteita luodessani museolle, oli huomioitava, että olennainen osa kokonaisuutta oli pitää huoli siitä, että jokainen tietää mistä puhutaan. Käytännön tasolla tämä tarkoittaa tiedon hankkimista esimerkiksi kouluttautumisen kautta. Ryhtä mainitsee, että transihmiset, muunsukupuoliset ja ylipäättään sukupuolivähemmistöihin kuuluvat joutuvat tekemään valintoja sen perusteella, missä on vähemmän todennäköistä kokea häirintä, syrjintää tai väkivaltaa. (Ryhtä 2024.)

Sukupuolen moninaisuuden huomioiminen tulisi läpäistä koko toiminnan. Olennaista kokonaisuuden ymmärtämisessä on pystyä huomioimaan moninaisuus intersektionaalisemmin. Ei ole olemassa yhtä ainoaa tapaa, joka toimisi kaikille. Myös systemaattinen palautteen kerääminen asiakkailta ja käyttäjätestaukset nostetaan osaksi toimintamalleja, jotka voisivat olla eduksi. Viestinnän toivotaan olevan rehellistä, avointa ja yksityiskohtaisempaa, sillä ajatuksella että myös vähemmistöryhmien esille tuominen viestinnässä erikseen mainittuina osoittaa, että heidät on huomioitu ja he ovat tervetulleita tilaan. Myös rehellinen viestintä siitä, mitä tiloista löytyy tai ei löydy voisi toimia positiivisena osana maineyötä, ilman että tehtäisiin katteettomia lupauksia. (Ryhtä 2024.)

Osana sukupuolen moninaisuuden näkymistä kulttuuritiloissa ja tapahtumissa Ryhtä nostaa esille huolen siitä, että Suomen kokoisessa maassa transihmisten näkyvyys on vielä kovin vähäistä esimerkiksi teatterialalla. Viimeisen viiden vuoden aikana sukupuolen moninaisuuden huomioimisen kehityksessä on kuitenkin valtavirtaistunut mahdollisesti sekä translaki-keskustelun myötä, että ylipäätään siksi että sukupuolen moninaisuus näkyy vahvemmin mediassa. Sukupuolivähemmistöihin kuuluvat henkilöt itse ovat vaatineet ja johdattaneet keskustelua kulttuurialalla, ja kulttuurialan instituutiot ovat myös ilahduttavasti vastanneet tähän keskusteluun ja pyrkineet kehittämään omaa toimintaansa muun muassa kouluttamalla ja hyödyntämällä kokemusasiantuntijoiden osaamista. (Ryhtä 2024.)

5.2 Haastattelussa Johanna Storck

Helsinki Pride-tapahtuman vastaava tuottaja, artisti, sosionomi ja mielenterveystyöhön erikoistunut Johanna Storck kertoi muun muassa siitä kuinka sukupuolen moninaisuus huomioidaan Helsinki Pride- tapahtumassa. Haastattelussa avautui hyvin tapahtumapuolen näkökulmasta sellaisia konkreettisia toimenpiteitä ja toimintamalleja Helsinki Pride-tapahtumassa huomioidaan sukupuolen moninaisuuden huomioimiseen liittyen.

Helsingin kuluvan vuoden 2024 kolmanneksi suurimpana tapahtumana Helsinki Prideen osallistui lähes satatuhatta kävijää. Sukupuolen moninaisuuden huomioiminen on tapahtuman ytimessä ja tapahtuman tuotannossa se näkyy monissa eri osa-alueissa kuten esimerkiksi viestinnässä ja sisällössä ja siinä kenelle lavatilaa tarjotaan. Lähtökohtaisesti lava tarjotaan nimen-

omaan queer-ihmisille. Helsinki Pride ottaa vastaan ohjelmia joka vuosi kesäkuun ajan ja ohjelmia kuratoidaan niin ettei mitään ilkeää tai arvojen vastaista jää ohjelmistoon. Ohjelmatoiveita toivotaan yhteisöltä, eikä niitä haluta tarjota niin sanotusti ylhäältäpäin. (Storck 2024.)

Sukupuolen moninaisuus huomioidaan myös rekrytoinnissa, työyhteisössä toimimisessa kuten siinä, miten ihmisistä puhutaan ja kuinka kenestäkään ei tehdä olettamuksia. Tahtotila on, että kaikilla olisi turvallista olla tapahtumassa. Konkretian tasolla sukupuolen moninaisuuden huomioiminen näkyy muun muassa niin, että tiloissa on unisex-vessat mutta myös niin, että tapahtumaan koulutetaan tarvittaessa omat järjestyksenvalvojat. Esimerkiksi jos tapahtuman bileisiin tulee ihminen passilla, jonka kuva ei vastaa sitä sukupuolta, jonka järjestyksenvalvoja katsoo oletetuksi sukupuoleksi, niin ymmärretään että passi on hänen. (Storck 2024.)

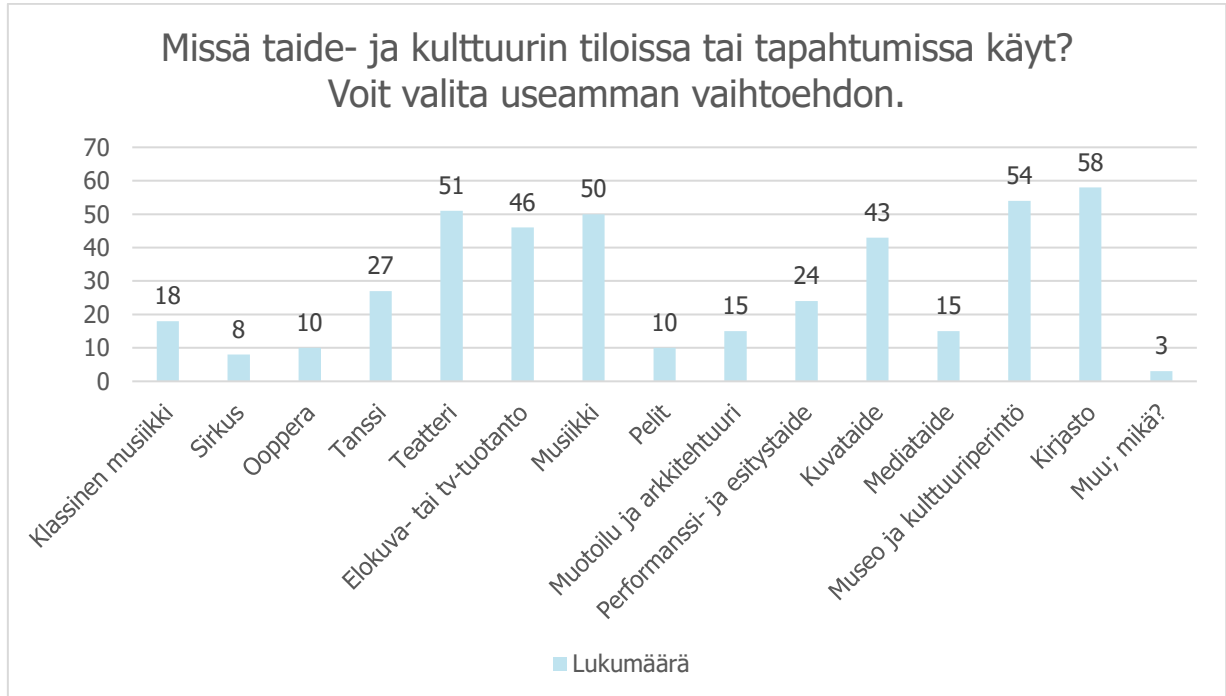
Esteettömyys ja saavutettavuus koetaan tärkeiksi ja tätä varten tiloihin, joita halutaan mahdollisesti varata tapahtumaa varten, mennään etukäteen tutustumaan. Näin voidaan tarkastella etukäteen, että ne ovat saavutettavia kaikille. Myös arvojen täytyy olla yhtenäiset Helsinki Priden arvojen kanssa. (Storck 2024.)

Koska yhteiset arvot ja toimintamallit ovat tärkeitä, erinäisiä koulutuksia ylläpidetään. Tiimissä saattaa olla 2–3 kk projektityöntekijöitä mukana ja myös heidät koulutetaan. Koulutuksiin kuuluu esimerkiksi termistö ja pronomiinien käyttö, sekä muita sukupuolen moninaisuuteen liittyviä aiheita (Storck 2024). Laajemman kävijäkyselyn myötä tapahtumasta voisi kartoittaa myös tarkemmin millaisia toiveita kävijöillä mahdollisesti on liittyen sukupuolen moninaisuuden huomioimiseen. Toiveena oli tiiviimpi yhteistyö järjestöihin, jotka voisivat auttaa tunnistamaan mitä voisi tehdä vielä paremmin. Osana turvallisemman ympäristön luomista myös Helsinki Pride- tapahtumassa on turvallisemman tilan periaatteet, joita on pyritty pyörittämään mahdollisimman monien asiantuntijoiden läpi. Tahtotila on oppia uutta ja pysyä ajan tasalla, ja ymmärtää oma vajavaisuus ja olla vastaanottavainen lisäyksien suhteen. (Storck 2024.)

5.3 Kyselyn tuloksia

Kysely koostui kahdestatoista kysymyksestä. Ensimmäisellä kysymyksellä halusin kartoittaa missä eri kulttuuritiloissa ja tapahtumissa vastaajat käyvät ja kuinka usein. Turvallisuuden ja esteettömyyden näkökulmasta halusin tietää, millaiset asiat koetaan tärkeiksi kulttuuritiloissa ja tapahtumissa yleisellä tasolla. Tähän kysymykseen olin antanut vaihtoehdot valmiiksi, mutta

jota seurasi avoin vastauskenttä, jos vastausta halusi vielä tarkentaa. Kysely oli auki 25.10 – 10.11.2024 ja siihen vastasi yhteensä 68 henkilöä. Taulukoissa lukumäärä tarkoittaa kysymykseen vastanneiden lukumäärää.

Taulukko 1: Vastaukset Missä taide- ja kulttuuritiloissa tai tapahtumissa käyt.

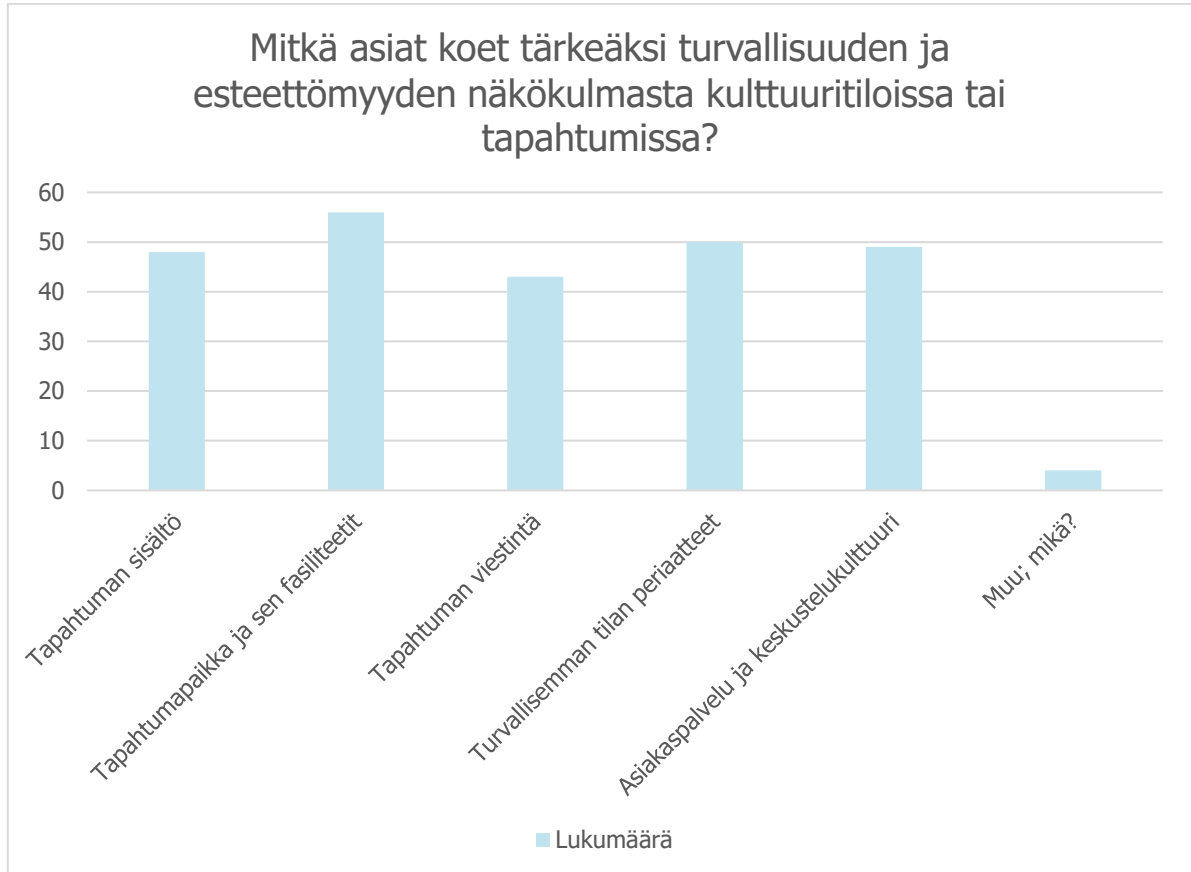
Osioon Muu; mikä? vastasi kolme henkilöä. Vastanneiden listalla mainittiin lisäksi nämä tapahtumat ja tilat: Drag-show, urheilu, Story Sharing Cafes, katutaide, kansallisarkisto, erilaiset seminaarit, keskustelut, webinaarit, poliittiset tapahtumat, yhdistykset, vertaistukiryhmät, taiderapia, retriitit, opastetut kaupunki- ja luontokävelyt ja veneretket, kulttuurikurssit, työväenopistot, lukupiirit, sanataidetaapahtumat, kirjallisuustapahtumat sekä keskustelutilaisuudet.

Kaikista vastanneista 56 % kertoi käyttäneensä kulttuuritiloja vuoden aikana keskimäärin yli kymmenen kertaa, 31 % 5–10 kertaa ja 13 % alle viisi kertaa.

5.4 Turvallisuus ja esteettömyys

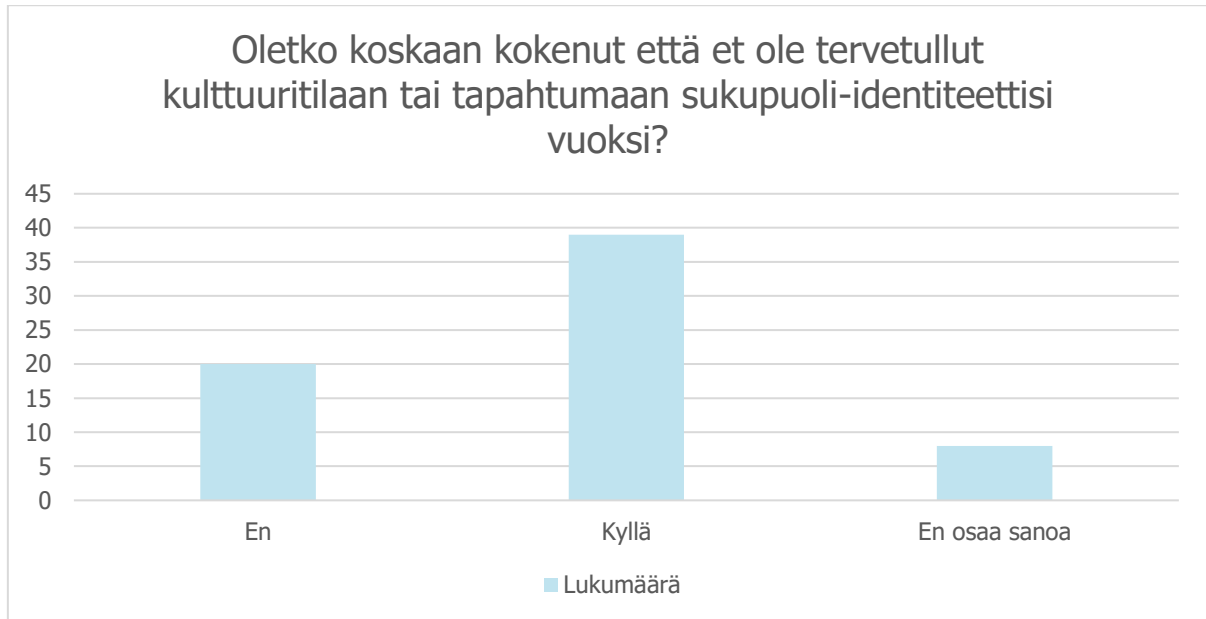
Turvallisuuden ja esteettömyyden näkökulmasta esitettiin kysymys liittyen siihen, mitkä asiat osallistujat kokevat tärkeiksi yleisellä tasolla kulttuuritiloissa ja tapahtumissa. Vastausvaihto-

ehdot oli luokiteltu viiteen eri osa-alueeseen; Tapahtuman sisältö, tapahtumapaikka ja sen fasilitteetit, tapahtuman viestintä, turvallisemman tilan periaatteet, asiakaspalvelu ja keskustelukulttuuri.

Taulukko 2: Vastaukset kysymykseen mitkä asiat koet tärkeäksi turvallisuuden ja esteettömyyden näkökulmasta kulttuuritiloissa tai tapahtumissa.

Osioon muu; mikä? vastauksia tuli viisi. Tässä osiossa mainittiin lisäksi tarjoilu ja ruoat, alkoholittomat juomat, wc-tilat, tupakointitilat, parkkipaikat, hinta, maksutavat, esteettömyystiedot, ihmisten kohtaaminen tasa-arvoisesti ja kunnioittaen heidän minäänsä, mahdollisuus antaa palautetta tapahtumassa tai sen jälkeen, sekä sukupuolittamattomat WC-tilat.

Taulukko 3: Vastaukset kysymykseen oletko koskaan kokenut, että et ole tervetullut kulttuuritilaan tai tapahtumaan sukupuoli-identiteettisi vuoksi.

Kyselyyn vastanneiden kokonaismäärästä (68) tähän kysymykseen vastasi 67 henkilöä. Vastanneista 39 henkilöä ilmoitti, että ei ole joskus kokenut olleensa tervetullut kulttuuritilaan tai tapahtumaan sukupuoli-identiteettinsä vuoksi. 20 henkilöä vastasi ei ja 8 henkilöä vastasi, että ei osaa sanoa.

Vastanneista 42 henkilöä kertoi kokevansa, että voi osallistua kulttuuritapahtumiin omana itsenään ja oman tyylinsä mukaisesti. Tähän kysymykseen 10 vastasi ei ja 15 ei osannut sanoa.

5.5 Sukupuolen moninaisuuden huomioinen

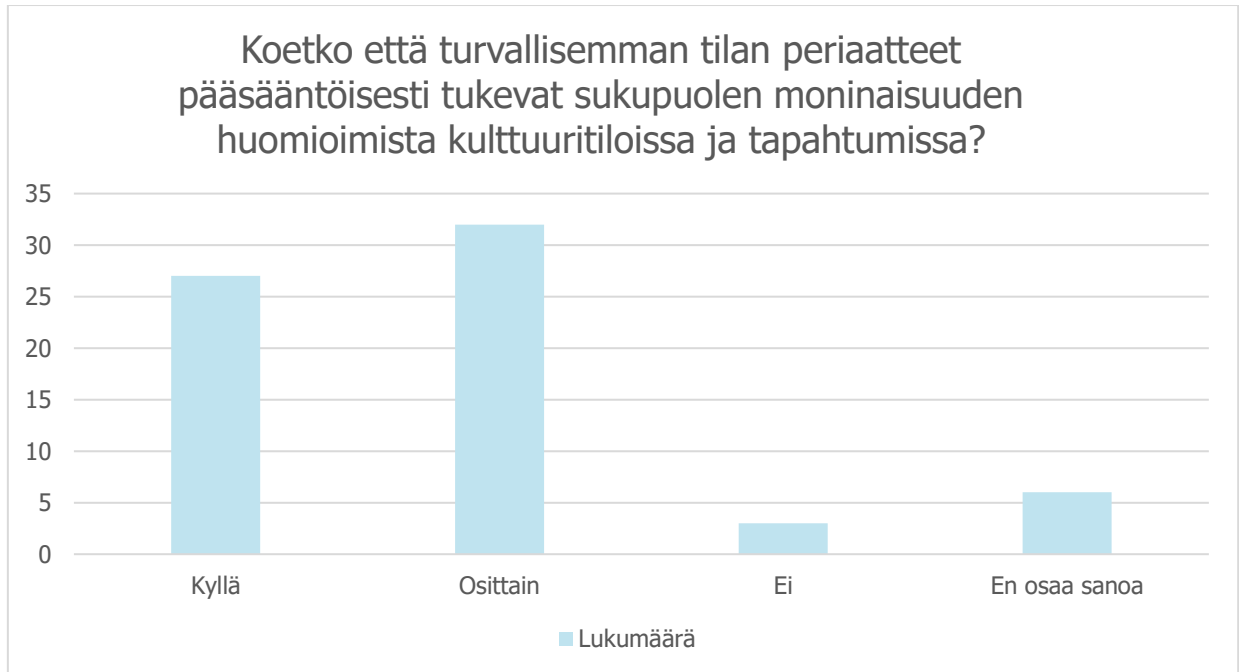
Taulukko 4: Vastaukset kysymykseen huomioidaanko sukupuolen moninaisuus tällä hetkellä kulttuuritiloissa ja tapahtumissa.

Seuraavan kysymys käsitteli yleistä käsitystä siitä, huomioidaanko sukupuolen moninaisuus tällä hetkellä kulttuuritiloissa ja tapahtumissa. Kysymykseen vastasi yhteensä 67 henkilöä. 43 henkilöä vastasi kysymykseen ei, 9 vastasi kyllä ja 15 vastasi että ei osaa sanoa.

Kyselyssä oli kolme kysymystä joissa vastattiin asteikolla 0 – 10. Asteikossa 0 ja 10 olivat ääripäitä joissa 0 edustaa ääripäätä 'ei lainkaan' ja 10 vastaavasti toista ääripäätä 'hyvin paljon'. Kuinka vahvasti koet että sukupuolinormatiivisuus näkyy kulttuuritiloissa ja tapahtumissa-kysymys sai 68 vastausta. Yksikään kysymykseen vastannut ei valinnut 0 tai 1 ja eniten vastauksia sai 8 johon valittiin 17 kertaa. Vastausten keskiarvoksi tuli 8.

Miten paljon kulttuuritilan tai tapahtuman sukupuolisensitiivinen viestinä (nettisiviut, lipunmyynti jne) tai keskustelukulttuuri (asiakaspalvelu) vaikuttaa siihen osallistutuko tapahtumaan sai myös 68 vastausta. Kymmenen henkilöä vastasi numeron 7, ja saman verran henkilöitä vastasi numeron 8. Vähiten vastauksia sai 0 ja 1, jotka olivat valittu yhden kerran. Vastausten keskiarvoksi tuli 6.

Miten paljon kulttuuritilan tai tapahtuman sukupuolisensitiivinen viestintä tai keskustelukulttuuri vaikuttaa kokemukseesi tapahtumasta sai vastauksia 68 vastausta. Eniten vastauksia sai numero 8 joka valittiin 17 kertaa, seuraavaksi eniten numero 10 joka valittiin 15 kertaa. Numeroa 0 ei valittu kertaakaan. Vastausten keskiarvoksi tuli 8.

Taulukko 5: Vastaukset kysymykseen koetko että turvallisemman tilan periaatteet pääsääntöisesti tukevat sukupuolen moninaisuuden huomioimista kulttuuritiloissa ja tapahtumissa.

Kyselyssä viimeinen kysymys liittyi turvallisemman tilan periaatteisiin. Kysyttiin koetaanko turvallisemman tilan periaatteet pääsääntöisesti tukevan sukupuolen moninaisuuden huomioimista kulttuuritiloissa ja tapahtumissa. Kysymys sai 68 vastausta. 27 henkilöä vastasi kyllä, 32 henkilöä vastasi osittain, 6 henkilöä vastasi ettei osaa sanoa ja 3 henkilöä vastasi että ei.

6 ANALYYSI JA LOPPUTUOTOS ELI TIETOPANKKI

Tässä luvussa kerrotaan analyysi yhteenvetona aineistosta, joka on kerätty haastattelujen ja kyselyn tulosten kautta. Aluksi avataan haastatteluaineiston analyysi ja sen jälkeen kyselyaineiston analyysi. Lopuksi listataan tuotos, eli tietopankki. Viimeisessä osiossa on oma kriittinen analyysi opinnäytetyöstä kokonaisuudessaan, menetelmien valitsemisesta ja tietopankin koostamisesta.

6.1 Analyysi haastatteluista

Opinnäytetyössä aineistoa kerättiin kahden asiantuntijahaastattelun ja kyselyn kautta. Puolistrukturoiduissa haastatteluissa asiantuntijat toimivat eri aloilla, minkä vuoksi heidän haastatteluiden struktuurit erosivat toisistaan. Haastatteluiden teema oli kuitenkin sama ja aihe pysytteli sukupuolen moninaisuudessa, kulttuuritiloissa ja tapahtumissa. Ryhtän haastattelussa kysymykset painottuivat enemmän sukupuolen moninaisuuteen ja sen muotoihin.

Ryhtän haastattelussa nousi esille vahvasti se, missä määrin sukupuolen moninaisuus näkyy yhteiskunnassamme ja millaisia puutteita sen huomioimisen tarpeisiin liittyy. Haastattelun myötä muotoutui myös osa tarpeista, joita halusin esittää kyselyssä. Esimerkiksi se, miten ihmiset näkevät tällä hetkellä kulttuuritilojen binäärisen sukupuolittumisen tai se, vaikuttaako oma sukupuoli-identiteetti mahdollisesti siihen osallistuvatko he tapahtumaan tai heidän kokemukseensa tapahtumasta. Haastattelun aikana esille nousi myös yleinen tiedon puute liittyen sukupuolen moninaisuuteen, mutta myös turvallisemman tilan periaatteisiin ja siihen, miten ne eivät aina läpäise kokonaisvaltaisesti toimintaa, vaikka ajatus tekemisen taustalla olisikin hyvä.

Osana saavutettavuutta on rehellinen ja avoin viestintä. Esimerkiksi se, onko tiloissa sukupuolineutraaleja WC-tiloja vai ei, hyödyttäisi heitä, jotka tätä tietoa verkkosivuilta etsivät. Se, että sukupuolivähemmistöihin kuuluvat ihmiset joutuvat tekemään valintoja sen mukaan, että voivat kokea olonsa turvallisiksi luo jo merkittävän esteen kulttuurin saavutettavuuteen. Ryhtä nosti esille myös sen, ettei välttämättä ole olemassa vain yhtä toimivaa ratkaisua kaikille. Tämän tiedostaminen avaa mahdollisuuksia kulttuuritoimijoille laajentaa saavutettavamman ja

turvallisemman kulttuurikokemuksen luomista. Kohderyhmien käyttäjätestaukset, jotka nousivat esille vastauksissa, voisivat mielestäni näin ollen toimia hyvänä tapana kartoittaa tilojen saavutettavuutta sukupuolen moninaisuuden näkökulmasta.

Storckin haastattelussa sain selville useita käytännön toimenpiteitä, joita Helsinki Pride- tapahtumassa käytetään osana sukupuolen moninaisuuden huomioimista. Sukupuolineutraalien WC-tilojen tarpeellisuus aivan kuten se, kuinka mahdollisimman moni voi osallistua tapahtumaan omana itsenään turvallisesti.

Helsinki Pride- tapahtuman keskiössä on seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt, jonka vuoksi oli oletettavaa, että sukupuolivähemmistöjen huomioiminen läpäisee kokonaisvaltaisesti toiminnan. Haastattelussa nousi esille koulutukset, joita Helsinki Pride- tapahtuman tiimissä toteutetaan jopa lyhyille, 2–3 kk määräaikaisille tiimin jäsenille. Koulutusta on monenlaista kuten tiimin sisäistä, sensitiivistä ja kunnioittavaa käytöstä, termistön opettamista, sekä muita asiantuntijakoulutuksia. Koska Helsinki Pride- tapahtuman aikana järjestetään useita pienempiä tapahtumia, on tarve tutustua etukäteen toimipaikkoihin ja käydä läpi kaikki fyysisen ja sosiaalisen saavutettavuuden tarpeet. Jossain tapauksessa se voi tarkoittaa, että Helsinki Pride kouluttaa tapahtumaan omat järjestyksenvalvojat.

6.2 Analyysi kyselyn tuloksista

Kyselyn tuloksia analysoidessa haluan aluksi nostaa esille kysymyksien rajaamisen tai rajaa-matta jättämisen. Kysymyksiin vaikutti aiheen lisäksi se, kuinka niistä saatu tieto tulisi edes-auttamaan eri kulttuurialan toimijoita, mutta myös sukupuolen moninaisuutta ja sukupuolivä-hemmistöihin kuuluvia ihmisiä.

Kyselytulosten myötä nousi esille se, että kulttuuritilat ja tapahtumat kattavat laajasti monen-laisen eri toiminnan. Kyselyyn vastanneet kertoivat osallistuvansa kulttuuritapahtumiin ja käyt-tävänsä kulttuuritiloja alle viidestä kerrasta vuodessa yli kymmeneen kertaan vuodessa. Tur-vallisuuden ja esteettömyyden näkökulmasta tilojen ja tapahtumien käyttäjät kokevat varsin kokonaisvaltaisesti erinäisten osa-alueiden vaikuttavan tärkeiksi. Tapahtumapaikka ja sen fa-siliteetit sai eniten vastauksia ja seuraavaksi eniten turvallisemman tilan periaatteet, johon mel-kein puolet kyselyyn vastanneista kertoi osittain tukevan sukupuolen moninaisuutta kulttuuri-tiloissa ja tapahtumissa.

Mielestäni hälyttävää oli, että kyselyyn vastanneista 58 % kertoi kokeneensa, ettei joskus ole ollut tervetullut kulttuuritilaan tai tapahtumaan sukupuoli-identiteettinsä vuoksi. Vastanneista 64 % koki, että tällä hetkellä sukupuolen moninaisuutta ei huomioida kulttuuritiloissa ja tapahtumissa. Nämä vastaukset kertovat, että aihe on tärkeä ja tarve sukupuolen moninaisuuden huomioimiseen on olemassa.

Aineiston vastaukset keskustelevat keskenään erityisesti tarpeiden huomioimisen muodossa. Samalla kun turvallisemman tilan periaatteet koetaan pääsääntöisesti tukevan tarvetta, ne eivät huomioi tarpeeksi kattavasti sukupuolen moninaisuutta. Tai vastaavasti ne eivät läpäise toimintaa kokonaisvaltaisesti.

6.3 Tietopankki osaksi sukupuolen moninaisuuden huomioimista kulttuuritiloissa ja tapahtumissa

Tutkimuskysymys nosti esille, miten kulttuurialan toimijat ja organisaatiot voisivat huomioida sukupuolen moninaisuuden tiloissaan ja tapahtumissaan. Kaiken keskiössä on kulttuurin saavutettavuus kaikille ja tätä varten esteiden kartoittaminen on olennaista. Tässä kohtaa esittelen työni lopullisen tuotoksen, eli tietopankin, joka perustuu aineistoon, jonka olen kerännyt tutkimuksen kautta. Tämä tietopankki perustuu kulttuurin saavutettavuutta rajaaviin tekijöihin, sukupuolen moninaisuuden huomioimiseen kulttuuritiloissa ja tapahtumissa, sekä asiakaspalvelussa ja viestinnässä. Tietopankissa listataan turvallisemman tilan periaatteet ja niihin liittyvät toimenpiteet, käyttäjätestaukset, sukupuolen moninaisuuden koulutus ja sen hyödyt, rehellinen ja avoin viestintä sekä palautteen kerääminen.

- **Turvallisemman tilan periaatteet, jotka huomioivat sukupuolen moninaisuuden**

Turvallisemman tilan periaatteiden luominen niin, että ne läpäisevät koko toiminnan ja niissä huomioidaan sukupuolen moninaisuus. Turvallisemman tilan periaatteet pitävät sisällään usein myös lakisääteisiä kulttuurin saavutettavuutta ja yhdenvertaisuutta tukevia toimintamalleja. Kyselyssä vastanneet olivat pääsääntöisesti sitä mieltä, että turvallisemman tilan periaatteet tukevat sukupuolen moninaisuuden huomioimista kulttuuritiloissa ja tapahtumissa. Asiantuntija haastattelussa nousi kuitenkin esille, että turvallisemman tilan periaatteet eivät kuitenkaan aina läpäise kokonaisvaltaisesti organisaation toimintaa. Turvallisemman tilan periaatteita luodessa

tulisi huomioida niin sosiaalinen kuin fyysinen esteettömyys. Näin ollen on tärkeää, että turvallisemman tilan periaatteiden luomisessa tai niiden päivittämisessä tulisi tarkastella sukupuolen moninaisuutta tukevia toimenpiteitä niin että ne kulkevat läpi toiminnan ja jalkautuvat aina käytännön tasolle saakka.

- **Käyttäjätestaukset tapahtumien luomisprosessissa sukupuolen moninaisuuden huomioimisen näkökulmasta**

Osa kulttuurialan organisaatiosta ja toimijoista tilaavat käyttäjätestaajia tai asiantuntijoita tuotantoprosesseja luodessa. Näiden kautta pyritään minimoimaan esteitä ja luomaan saavutettavampi ja esteettömämpi kulttuuritila tai tapahtuma. Esimerkiksi turvallisemman tilan periaatteiden luomisessa ja päivittämisessä, tai ohjelman luomisprosessissa käyttäjätestaukset edesauttavat tunnistamaan mahdollisia esteitä tilassa ja tapahtuman sisällössä. Erityisesti jos tietoa aiheesta ei ole tarpeeksi, voi hyvä tarkoitus kääntyä negatiiviseksi lopputulokseksi. Kohderyhmillä testaaminen voi nostaa esille sellaisia kohtia, jotka muutoin saattaisivat jäädä huomioimatta.

- **Sukupuolen moninaisuuden koulutus**

Sukupuolen moninaisuus kattaa kaikki sukupuolet mutta kaikkia sukupuolia ei kuitenkaan voi laittaa samaan pakettiin, kun kehitetään yhteisiä toimintamalleja liittyen esimerkiksi kulttuuri-tapahtuman turvallisuuteen. Ei ole olemassa yhtä mallia, joka toimii kaikille, jonka vuoksi onkin tärkeää koittaa koulututtaa mahdollisimman kattava ymmärrys eri sukupuolien tarpeista. Sukupuolen moninaisuuden koulutus hyödyttää kaikkia sukupuolia, ja parantaa kokonaisvaltaisesti saavutettavuutta tiloissa ja tapahtumissa. On tärkeää, että ohjeistuksia ja koulutusta päivitetään tietyin aika-ajoin. Myös sukupuolisensitiivinen keskustelukulttuuri on osa turvallista ja saavutettavaa kulttuurikokemusta.

- **Rehellinen ja avoin viestintä**

Rehellisen viestinnän ytimessä on avoimuus siitä mitä tilassa on ja mitä ei. Esimerkiksi heille, joille sukupuolineutraalit WC-tilat ovat olennaisia tai jotka kokevat turvallisemman tilan peri-

aatteet tärkeäksi etsivät näistä tietoa jo etukäteen verkkosivuilta. Aivan kuten muut esteettömyystiedot, nämä tiedot auttavat osallistujia varmistamaan esteettömän ja turvallisen osallistumisen tapahtumaan. Lisäksi viestinnässä olisi hyvä olla erikseen maininta siitä, että vähemmistöt ovat tervetulleita tilaan. Esimerkiksi: Meille ovat tervetulleita kaikki sukupuolet ja sateenkaari-ihmiset!

- **Palautteen kerääminen**

Haastattelussa ja kyselyssä esille nousi palautteen antamisen ja sen keräämisen tärkeys. Esteiden tunnistamisen ja turvallisemman toiminnan kehittämisen kannalta on tärkeää kuulla kävijöiden tarpeita ja kokemuksia. Palautteen antamisen mahdollisuus viestii myös kävijöille, että heillä on merkitystä. Palautteen kerääminen tulee olla kuitenkin systemaattista ja ratkaisukeskeistä.

- **Tilakartoitus**

Tilakartoitus ennen tapahtumaa tai sen suunnittelun yhteydessä sukupuolen moninaisuuden näkökulmasta. Yleisellä tasolla tapahtumapaikka ja sen fasiliteetit ovat kävijöille tärkeitä, ja tiedot niistä koetaan olevan olennainen osa ennakkotietoa osallistumisen kannalta. Sukupuolivähemmistöjen kannalta yksi merkittävä ja olennainen osa saavutettavuutta ja esteettömyyttä sukupuolittuneet WC-tilat. Saavutettavien WC-tilojen puute voidaan kokea haasteena tai jopa esteenä osallistumiselle.

6.4 Oma kriittinen arviointi

Oma kriittinen arviointi kokonaisuudesta kulminoituu asemaani osana sukupuolivähemmistöä sekä siihen että työskentelen kulttuurialalla. Työn lopputulema on tietopankki, joka hyödyttää jokaista kulttuurialalla toimivaa organisaatiota tai yksittäistä henkilöä luomaan saavutettavaman ja turvallisemman kokemuksen kaikille. Kaiken ytimessä on halu oppia ja kehittää itseään ja toimintaansa, sekä luoda toimintamalleja, jotka tukevat kokonaisvaltaisesti toimintaa. Toimintamalleja ei kannata luoda vain kehittämisen ilosta, vaan ensin tulee ymmärtää mistä on kyse sekä ymmärtää miksi tehdään mitä tehdään.

Sukupuolen moninaisuuden huomioiminen on jokaisen sukupuolen huomioimista tasa-vertaisesti. Vaikka kuulun itse sukupuolivähemmistöön, olen pyrkinyt tarkastelemaan työtäni irrallisena henkilönä. Tiedostan kuitenkin, että oma asemani sukupuolivähemmistöön kuuluvana henkilönä heijastuu työssäni enkä voi siitä täysin irrottaa itseäni. Tämän opinnäytetyön keskiössä on tahtotila mahdollistaa kulttuuri kaikille ja tuoda tietoa niistä esteistä, jotka rajoittavat osallistumista kulttuuritiloihin ja tapahtumiin. Keräämästäni aineistosta nousee esille esteitä, jotka rajaavan kulttuuritilojen ja tapahtumien saavutettavuutta, ja näin ollen koen, että työni aiheen parissa oli tarpeellinen. Olennaista ei ole kuitenkaan muuttaa olemassa olevia hyviä toimintatapoja vaan kehittää toimintamalli, joka huomioi ja tukee laajemmin ja yksilöllisemmin kaikkia.

Koen myös, että omaa toimintaa tai toimimatta jättämistä tulisi pystyä tarkastelemaan kriittisesti. Tämän opinnäytetyön kannalta oli tärkeää saada mahdollisimman kattavasti tietoa aiheesta ja kulttuuritilojen rajoittavista tekijöistä. Kyselyssä halusin minimoida kysymyksien määrän, jotta kysely ei olisi liian raskas ja karsisi täten vastaajia, mutta silti kartoittaa hieman eri kulttuuritilojen ja kokemusten määrää ja laajuutta. Tilojen kartoittamisen tarpeellisuus oli mielestäni olennainen osa, jotta käsitys siitä miten laajasta kokonaisuudesta on kyse. Tämän tiedon osuus kosketti siis olennaisesti kulttuuritoimijoita. Saadakseni laajemman käsityksen siitä, mitä tarkkaan ottaen kulttuuritilat ja tapahtumat tällä hetkellä tarjoavat, samankaltaisen kyselyn tekeminen kulttuuritoimijoille olisi tuonut kattavamman käsityksen aiheesta.

Osana työni kriittistä arviointia haluan nostaa esille aidon tahtotilan, joka ohjasi minua koko opinnäytetyöni matkana ajan. Tämä tahtotila perustui kehityksen ja muutoksen voimaan joka mielestäni kuuluu osaksi hyvinvoivaa yhteiskuntaa. Kokonaisvaltainen kulttuurin saavutettavuus on pitkä tie, joka tuskin koskaan päättyy. Niin kauan, kun on olemassa ihmisiä, on olemassa kehitystä ja sitä suuremmalla syyllä koen tärkeäksi, että jokainen ihminen saa samanlaisen mahdollisuuden elää ja oppia. Tahtotila ei siis kuitenkaan ole muuttaa hyviä ja toimivia saavutettavuuden ja turvallisuuden toimintamalleja, vaan luoda niiden rinnalle ja kehittää niiden kanssa yhdessä toimivampi malli, joka tukee myös vähemmistöjen mahdollisuutta turvallisesti ja saavutettavaan kulttuurikokemukseen.

Muutokset ja kehittyminen kaipaa kuitenkin meidän kaikkien työtä ja täytyy muistaa, että kaikki toimintamallit eivät toimi samalla tavalla kaikille. Tarve täytyy ensin tunnistaa ja jokaisen täytyy sitoutua muutoksen tuomiin haasteisiin.

7 LOPUKSI

Kulttuuri kuuluu kaikille ja kulttuurin kokeminen tulee mahdollistaa kaikille. Toiveena on, että sukupuolen moninaisuuden huomioiminen kulttuuritiloissa ja tapahtumissa nousisi keskustelunaiheeksi ja aiheen tarpeellisuus tunnistettaisiin. Kulttuuritilat ja tapahtumat eivät ole ainoita paikkoja yhteiskunnassamme, jossa sukupuolen moninaisuus tulisi huomioida, ja tie saavutettavampaan yhteiskuntaan on pitkä. Saavutettavuuden tukemiseksi tulee tehdä töitä ja sukupuolen moninaisuuden huomioiminen on osa yhteistä ja yleistä kehitystä kohti inklusiivisempaa ja tasa-arvoista Suomea.

Opinnäytetyön alussa kysyin miten kulttuurialan toimijat ja organisaatiot voisivat huomioida sukupuolen moninaisuuden tiloissaan ja tapahtumisissaan? Tavoite oli tuottaa tilaajalle tietoa sukupuolen moninaisuuden tarpeista ja kehittää tietopankki, joka palvelee kulttuurialan toimijoita ja organisaatioita. Tietopankki, jonka kokosin, on käytettävissä esimerkiksi osana turvallisemman tilan periaatteita tai osana saavutettavuuden kehittämistä.

Koen itseni onnekkaaksi, että sain tilaajaksi tälle työlle Kulta ry:n, joka tekee merkittävää työtä kulttuurialan hyväksi. Kulta ry toimii yhdistävänä keskipisteenä kulttuuritoiminnalle ja vie kulttuurin sanomaa eteenpäin. Toiveena on, että tämän opinnäytetyön tuotos otettaisiin käyttöön mahdollisimman laajasti kulttuuritiloissa ja tapahtumissa, esimerkiksi osana turvallisemman tilan periaatteita. Olennaista olisi kuitenkin ymmärtää ensin mistä on kyse, kun puhutaan sukupuolen moninaisuudesta ja miksi sen huomioiminen on tärkeää. Toiminnan jalkauttaminen käytäntöön saakka vaatii tietoa ja konkreettisia toimia, ja kokonaisuuden täytyy läpäistä toiminta kauttaaltaan.

Sukupuolen moninaisuuden huomioiminen on osa suurempaa kehitystä, joka tukee yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa yhteiskunnassamme. Yhteiskuntamme kehittyy ja muuttuu koko ajan ja tuossa muutoksessa täytyy yrittää pysyä aktiivisesti mukana. Kenenkään ei tulisi joutua tuntemaan itseään uhatuksi tai ahdistuneeksi oman sukupuoli-identiteettinsä vuoksi ja jokaisen tulisi saada nauttia kulttuurista rauhassa.

Kulttuuri on merkittävä osa meidän yhteiskuntaamme ja siitä hyötyy jokainen. Se edistää yhteisöllisyyttä ja hyvinvointia ja paikallista elinvoimaisuutta, sekä tarjoaa alustan taiteelle, luovuudelle ja itseilmaisulle. Kulttuuritilat ja tapahtumat myös mahdollistavat monimuotoisen vuorovaikutuksen erilaisten ihmisten ja näkökulmien välillä, joka lisää ymmärrystä ja yhteenkuuluvuutta yhteiskunnassamme.

Koen erityisen olennaiseksi turvata kulttuurin saavutettavuus jokaiselle, varsinkin nyt kun hallituksen leikkaukset (v.2024) iskevät lujasti kulttuurialaan. Meidän tulee jakaa tietoa kulttuurin eduista mahdollistajana ja nostaa esille kulttuurin hyötyjä, sen sijaan että se jakautuu vain tietyille ihmisryhmille. Kulttuurin kautta on mahdollista yhdistää ja tuoda ihmisiä yhteen, luoda ja kehittää uusia toimintamalleja, jotka palvelevat meitä kaikkia.

LÄHTEET

- Cupore 2017. Yhdenvertaisuus ja saavutettavuus kulttuuripolitiikassa. Viitattu 23.7.2024 https://www.cupore.fi/images/tiedostot/tietokortit/cupore_tietokortti_saavutettavuus.pdf
- European commission 2020. Legal gender recognition in the EU. The journey of trans people towards full equality. s 18 Viitattu 18.11.2024 https://commission.europa.eu/system/files/2020-09/legal_gender_recognition_in_the_eu_the_journeys_of_trans_people_towards_full_equality_sept_en.pdf
- Helsinki Pride 2024. Viitattu 31.10.2024 <https://pride.fi/helsinki-pride-2024/>
- Helsingin Sanomat. Teatteriesitys keskeytyi homofobisen huutelun takia Espoossa – yleisö tuki aplodein. Viitattu 9.11.2024 <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000010758478.html>
- Hirsijärvi, Sirkka & Hurme, Helena, 2022. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Gaudeamus. E-kirja.
- Invalidiliitto 2024. Saavutettavuus. Viitattu 31.10.2024 <https://www.invalidiliitto.fi/esteettomyys/tietoa-esteettomyydesta-ja-saavutettavuudesta/saavutettavuus>
- Jokitalo Päivi, 2014. Näkymättömästä näkyväksi: palveleeko kirjasto HLBTI asiakkaita? Kulttuuria kaikille. Viitattu 31.10.2024. https://www.jokitalo.fi/doc/monikulttuurisuus_kansio/artikkelit/Paivi_Jokitalo_Nakymattomasta_nakyvaksi.pdf
- Kulttuuria kaikille 2024, a. Sosiaalinen saavutettavuus. Viitattu 28.10.2024. https://www.kulttuuriaikaikille.fi/saavutettavuus_mita_on_saavutettavuus_sosiaalinen_saavutettavuus
- Kulttuuria kaikille 2024, b. Turvallisemman tilan periaatteet. Viitattu 31.10.2024. https://www.kulttuuriaikaikille.fi/tietoa_meista_turvallisemman_tilan_periaatteet
- Kulta ry 2024. Viitattu 27.5.2024 <https://kulttuurijataide.fi/kulta-ry/>
- Lahtinen, Emmi & Paqvalén, Rita, 2014, 49. Hurjan paljon enemmän queer! Kulttuuria kaikille palvelun julkaisu. Viitattu 29.10.2024 https://www.kulttuuriaikaikille.fi/doc/hlbt-_selvitys/Hurjan-paljon-enemman-queer_VALMIS.pdf
- Laki kuntien kulttuuritoiminnasta* 8.2.2019/166. Viitattu 20.11.2024
- Mutanen, Jenna 2021. *Queer-lähestymistapaa hyödyntävä museotoiminta Suomessa 2010-luvulta 2020-luvulle*. Viitattu 31.10.2024. <http://jultika.oulu.fi/files/nbnfioulu-202204271732.pdf>
- NBC News 2023. With over 100 anti-LGBTQ bills before state legislatures in 2023 so far, activist say they're fired up. Viitattu 10.10.2024 <https://www.nbcnews.com/nbc-out/out-politics-and-policy/100-anti-lgbtq-bills-state-legislatures-2023-far-activists-say-fired-rcna65349>
- Oikeusministeriö 2021, a. Kohti Sateenkaariystävällisempää Suomea. Tilanearvio seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisesta Suomessa 2021. Viitattu 21.11.2024 https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163566/OM_2021_26_SO.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2024. Kulttuurin saavutettavuus. Viitattu 23.7.2024. <https://okm.fi/kulttuurin-saavutettavuus>

Puusa, Anu, Juuti, Pauli & Aaltio, Iris, 2020. Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Gaudeamus. E-kirja.

Ristkari, Maiju, Suni, Nina & Tyni, Vesa, 2018. Sukupuolena ihminen. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki.

Seta 2024, a. Sateenkaarisanasto. Viitattu 8.11.2024 <https://seta.fi/sateenkaaritieto/sateenkaarisanasto/>

Seta 2024, b. Sukupuolen moninaisuus. Viitattu 8.11.2024 <https://seta.fi/sateenkaaritieto/sukupuolen-moninaisuus/>

Suomen YK-liitto, 2024. Turvallinen tila. Viitattu 21.11.2024 <https://www.ykliitto.fi/turvallinen-tila>

Tasa-arvovaltuutettu 2024. Sukupuolen moninaisuus. Viitattu 13.11.2024. <https://tasa-arvo.fi/hairinta>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2023. Viitattu 31.10.2024 Sukupuolen moninaisuus - THL

Yhdenvertaisuusvaltuutettu 2022. Viitattu 23.7.2024. Yhdenvertaisuusvaltuutettu: seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin sekä Pride-tapahtumiin kohdistuvaan häirintään ja vihaan on puututtava viipymättä | Yhdenvertaisuusvaltuutettu

Valtioneuvosto 2023. Laki sukupuolen vahvistamisesta tulee voimaan 3.4.2023. Viitattu 13.10.2024 <https://valtioneuvosto.fi/-/1271139/laki-sukupuolen-vahvistamisesta-tulee-voimaan-3.4.2023>

Valli, Raine 2018. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Aineistonkeruu kyselylomakkeella. PS-kustannus 2018. E-kirja. Viitattu 31.10.2024

Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014. Viitattu 21.11.2024

HAASTATTELUT

- Storck, Johanna 2024. Helsinki Pride 2024–2025 vastaava tuottaja. Helsinki, 24.10.2024 Haastattelija: Sirian Holappa
- Ryhtä, Teija 2024. Setan nuorisotyön osallisuuden asiantuntija. Helsinki, 17.10.2024 Haastattelija: Sirian Holappa

LIITTEET

Liite 1. Haastattelu

Opinnäytetyö: Sukupuolen moninaisuuden huomioiminen kulttuuritiloissa ja tapahtumissa.

Asiantuntijahaastattelu: Teija Ryhtä, nuoristyön osallisuuden asiantuntija Seta ry

Haastattelukysymykset:

Esittely; tausta

1. Kerrotko kuka? (opiskelu ja työhistoria jos haluaa)

Aihe: sukupuolen moninaisuus

2. Aiheeseen sukellus: Mitä on sukupuolen moninaisuus ja mitä käsitteitä siihen liittyy? (kenestä puhutaan)
3. Miksi sukupuolen moninaisuus on tärkeää?
4. Miten sukupuolen moninaisuus näkyy yhteiskunnassa tällä hetkellä vai näkyykö se?
 - Millaisia tarpeita ja haasteita aiheeseen liittyy?
 - Millaisia sukupuolen moninaisuuden huomioivia käytäntöjä on olemassa?
5. Saavutettavuus ja asiakaspalvelu näkökulmat:

Mitä mieltä olet; koetko että kulttuuritilat ja tapahtumat ovat tällä hetkellä saavutettavia muillekin kuin binääreille sukupuolille? Millä tavalla?

- Miten sukupuolen moninaisuus voitaisiin huomioida näissä tiloissa niin että ne olisivat saavutettavampia kaikille sukupuolille?
- Mitä (millaisia toimia) se vaatisi kulttuuritoimijoilta ja organisaatioilta?

Kulttuuritilat ja tapahtumat

6. Miten tai missä sukupuolen moninaisuus näkyy kulttuuritiloissa tai tapahtumissa?

7. Kehityssuunta: Onko sukupuolen moninaisuuden huomioimisessa tapahtunut kehitystä viimeisten vuosien aikana (kuin esimerkiksi ennen korona-aikaa)?

: jos kyllä niin miten?

Turvallisemman tilan periaatteet ja sukupuolen moninaisuus

8. Koulutus ja turvallisempi tila: Miten turvallisemman tilan tarpeet tukevat sukupuolen moninaisuutta?

- Voisiko niitä kehittää niin, että ne tukisivat vielä paremmin? Miten?

9. Jotain muuta, joka tulee vielä mieleen; joka edesauttaisi huomioimaan sukupuolen moninaisuuden konkreettiset tarpeet kulttuuritiloissa ja tapahtumissa?

Liite 2. Haastattelu

Opinnäytetyö: Sukupuolen moninaisuuden huomioiminen kulttuuritiloissa ja tapahtumissa;

Asiantuntijahaastattelu: Helsinki Pride vastaava tuottaja Johanna Storck

Haastattelukysymykset:

Esittely; tausta

1. Kuka olet ja halutessasi voit kertoa hieman opiskelu- ja/tai työhistoriaasi.
2. Kerrotko hieman Helsinki Pride- tapahtumasta ja vähän sun roolista / työtehtävästä?

Tapahtuma ja viestintä

3. Kuinka Helsinki Pride tapahtumassa huomioidaan sukupuolen moninaisuus?
 - Millaisia sisäisen viestinnän tarpeita otetaan huomioon?
 - Millaisia ulkoisen viestinnän ja/tai asiakaspalvelun tarpeita otetaan huomioon?
4. Helsinki Pride- tapahtumaan kuuluu useita erilaisia Sateenkaari aiheisia tapahtumia; kuinka näiden tapahtumien sisällössä huomioidaan sukupuolen moninaisuus?

- Millaisia haasteita sukupuolen moninaisuuden huomioimisen suhteen on tullut vastaan ja kuinka niitä on käsitelty?
5. Onko tapahtuma kehittänyt omaa osaamistaan aiheen suhteen ja jos on niin millä tavalla?
 6. Mitä hyviä ja toimivia toimenpiteitä tai Helsinki Pride on luonut vuosien aikana liittyen sukupuolen moninaisuuden huomioimiseen tapahtumassa?
 - Millaisia kehitystarpeita vielä on?

Turvallisemman tilan periaatteet ja palaute:

7. Miten Helsinki Pride kerää ja käsittelee palautetta?
8. Koetko että Helsinki Priden turvallisemman tilan periaatteet tukevat sukupuolen moninaisuuden huomioimista tapahtumissa ja jos kyllä niin miten?

Jotain mitä haluat vielä lisätä aiheeseen liittyen?

Liite 3. Kysely

Tällä kyselylomakkeella kartoitetaan tietoa sukupuolen moninaisuuden huomioimiseen kulttuuritiloissa ja tapahtumissa. Kyselyn tuloksia hyödynnetään opinnäytetyössä, osana tarpeiden kartoittamista.

Kysely on täysin vapaaehtoinen ja anonymi. Kyselyssä ei kerätä henkilötietoja ja toivomme myös avoimiin kysymyksiin vastauksia täysin anonymisti. Kerätty materiaali säilytetään Humanistisen Ammattikorkeakoulun OneDrivessä ja Webropolissa. Materiaali tuhoetaan viimeistään siinä vaiheessa, kun opinnäytetyö on valmis, 31.1.2025 mennessä. Opinnäytetyön tuottaa Humanistisen ammattikorkeakoulun opiskelija Sirian Holappa. Opinnäytetyön tilaajana toimii Kultra ry.

Monivalinta

1. Missä taide- ja kulttuurin tiloissa tai tapahtumissa käyt? Voit valita useamman vaihtoehdon.

Klassinen musiikki

Sirkus

Ooppera

Tanssi

Teatteri

Elokuva- tai tv-tuotanto

Musiikki

Pelit

Muotoilu ja arkkitehtuuri

Performanssi- ja esitystaide

Kuvataide

Mediataide

Museo ja kulttuuriperintö

Kirjasto

Muu; mikä?

Avoin kysymys

2. Jos vastasit kohdan muu, voit halutessasi kirjoittaa tähän vastauksen.

3. Kuinka usein käyt kulttuuritiloissa tai tapahtumissa keskimäärin vuoden aikana?

En koskaan

Harvemmin kuin kerran vuodessa

Alle 5 kertaa vuodessa

5–10 kertaa vuodessa

Yli 10 kertaa vuodessa

Monivalinta

4. Mitkä asiat koet tärkeäksi turvallisuuden ja esteettömyyden näkökulmasta kulttuuritiloissa tai tapahtumissa?

Tapahtuman sisältö

Tapahtumapaikka ja sen fasilitetit

Tapahtuman viestintä

Turvallisemman tilan periaatteet

Asiakaspalvelu ja keskustelukulttuuri

Muu; mikä?

Avoin kysymys

5. Jos vastasit kohdan muu, voit halutessasi kirjoittaa tähän kenttään vastauksen.

Valinta

6. Oletko koskaan kokenut, että et ole tervetullut kulttuuritilaan tai tapahtumaan sukupuoli-identiteettisi vuoksi?

En

Kyllä

En osaa sanoa

Valinta

7. Koetko että voit osallistua kulttuuritapahtumiin omana itsenäsi ja oman tyylisi mukaisesti?

Kyllä

En

En osaa sanoa

Valinta

8.Huomioidaanko sukupuolen moninaisuus tällä hetkellä kulttuuritiloissa ja tapahtumissa?

Kyllä

Ei

En osaa sanoa

9.Kuinka vahvasti koet, että sukupuolinormatiivisuus näkyy kulttuuritiloissa ja tapahtumissa?
(sukupuolinormatiivisuus= Sukupuolinormatiivisuudella tarkoitetaan sitä, että sukupuolia ajatellaan olevan kaksi toisilleen vastakkaista)

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Ei lainkaan

Hyvin vahvasti

10.Miten paljon kulttuuritilan tai tapahtuman sukupuolisensitiivinen viestintä (nettisivut, lipunmyynti jne) tai keskustelukulttuuri (asiakaspalvelu) vaikuttaa siihen osallistutko tapahtumaan?

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

En lainkaan

Hyvin paljon

11.Miten paljon kulttuuritilan tai tapahtuman sukupuolisensitiivinen viestintä tai keskustelukulttuuri vaikuttaa kokemukseesi tapahtumasta?

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Ei lainkaan

Hyvin paljon

Valinta

12. Koetko että turvallisemman tilan periaatteet pääsääntöisesti tukevat sukupuolen moninaisuuden huomioimista kulttuuritiloissa ja tapahtumissa?

Kyllä

Osittain

Ei

En osaa sanoa